

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ○ ○ ○ ○ ○ ○
ΕΤΟΣ Γ' - ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 9 (33)
○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1923

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ: Φθινοπωρινό.
Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ: Τὰ δῆματα — Τὰ παράθυρα —
Μακρὰ.
Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς μελέτης.
ΜΙΜΗΣ ΒΙΤΣΩΡΗΣ: Γ. Σταυρόπουλος.
ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΔΑΠΑΘΙΩΤΗΣ: Φθινοπωρινὸ τρα-
γούδι.
ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ: Νυκτωδία — Κ' ἐσὺ ποῦ τώρα...
ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ἀπὸ «Τὸ βιβλίο
τῆς Μιράντας».
GABRIELE D' ANNUNZIO: Ἡ δόξα.
HENRI DE RÉGNIER: Τριανόν — Δήδα.
ΔΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ: Οὐγος φὸν Χόφμανσταλ.
HUGO von HOFMANNSTHAL: Κάποιοι βέβαια.
— Οἱ δύο.
GIOVANNI PAPINI: Ἡ ἄρνηση.
CHARLES BAUDELAIRE: Τὸ ραγισμένο σή-
μαντρο.
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ: Τὰ νέα βιβλία — Οἱ
διαλέξεις — Γράμματα στὴ «Μούσα» — Ξένη φι-
λολογία.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΟΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ

ΔΡ. 35,000,000

ΟΛΙΚΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

ΔΡΑΧΜΑΙ

900,000,000

ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν..... 4 0)0
» μέχρι 10 χιλιάδων..... 4 1)2 0)0

ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΦΟΡΟΥ

Ἡ Γενικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας.
Συνάλλαγμα.—Χρηματιστηριακαὶ ἐντολαί.
Ἀποθηκεύσεις.—Ἐκτελωνισμοί.—Ἀσφάλειαί.

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ, Π. Γ. ΚΑΛΛΙΓΑΣ, Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ Γ' — ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 9 (33)

ΑΘΗΝΑΙ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1923

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ

Μέσ'στην ψυχὴ μου, ἀθόρυβα κιὰργὰ, πέφτουνε φύλλα...
Θωρῶ νὰ ξενιτεύονται, ρεμβὸς, τὰ χελιδόνια,
Τὰ δέντρα πιά δὲ φέρνουνε χρυσοὺς καρποὺς στὰ κλώνια
Καὶ στὸν ἀγέρα μιὰ ἄξαφνη περνάει ἀνατριχίλα.
— Μέσ'στην ψυχὴ μου, ἀθόρυβα κι ἀργὰ πέφτουνε φύλλα.

Μιὰ γλύκα κ' ἕνα λάγγεμα χύθηκαν μέσ' στὴ φύση...
Σὲ μιὰν ἐληθὴν ἀγωνιᾶ τὸ ὕστερον τζιτζίκι,
Κρυώνει ὁ κάμπος ἄξαφνα σὰν πέφτει ἡ ἀμφιλύκη
Κ' εἶνε ὡς νὰ κλίη τὸ νερὸ ποῦ ρέει ἀπὸ τὴ βρύση.
— Μιὰ γλύκα κ' ἕνα λάγγεμα χύθηκαν μέσ' στὴ φύση.

Ἐρήμωσε ἡ ἀκρογυαλιὰ κ' εἶνε στρωμένη φύκια...
Μούντωσε ἡ θάλασσα· θολὰ τὰ κύματα κυλᾶνε,
Οἱ γλάροι μὲ στριγγὲς κραξὲς ἀνήσυχια πετᾶνε
Κι ἀνεδοκατεβαίνουνε στὸ μῶλο τὰ καϊκια.
— Ἐρήμωσε ἡ ἀκρογυαλιὰ κ' εἶνε στρωμένη φύκια.

Σύγνεφα μαῦρα χαμηλὰ στὸν οὐρανὸ περνᾶνε,
Σκορπίζου τὰ τριαντάφυλλα μιὰ πνιγερὴ εὐωδία,
Ἄπ' τὰ φυλλώματα ἔρχεται μιὰ λασπερὴ ὑγρασία
Κ' οἱ στάλες τώρα τῆς βροχῆς τὰ τζάμια μου χτυπᾶνε.
— Σύγνεφα μαῦρα χαμηλὰ στὸν οὐρανὸ περνᾶνε...

(Ἦταν ἐχτὲς—κ' εἶνε θαρρεῖς σὰ νὰ περάσαν χρόνια...
Λευκὰ πανιὰ στὴ γαλανὴ τὴ θάλασσα γλυστρουσαν,
Οἱ βίλλες, γύρω, ἀπὸ φωνὲς καὶ γέλοια ἀντιλαλοῦσαν
Καὶ μέσ' στὰ σεληνόφωτα κελάδαγαν τ'ἀηθόνια.
— Ἦταν ἐχτὲς κ' εἶνε θαρρεῖς σὰ νὰ περάσαν χρόνια!...)

Σὰν πεταλοῦδα νάρκωσεν ἀπάνου στὰ λουλούδια
Ἡ θερινὴ μας ἡ χαρὰ, φτωχὴ ψυχὴ, καὶ τώρα
Μαζὺ μ' ἀνθὸς καὶ μέλισσες τὴνὲ σαρώνει ἡ μπόρα.
Στὰ χέρια μας ἀπόμειναν χρυσὰ μονάχα χνούδια...
— Σὰν πεταλοῦδα νάρκωσεν ἀπάνου στὰ λουλούδια!

Καιρὸς νὰ φύγουμε, ἀδερφή, προτοῦ μᾶς βρῆ χειμῶνας...
Ἄκουε, ἄκουε ὑπόκωφα—μακρυὰ—πῶς μπουμπουνίζει;
Δὲ βλέπεις πῶς τριγύρω μας ἡ φύση δλη μαυρίζει
Καὶ πῶς χτυπιέται σὰν τρελλὸς καὶ σειέται ὁ καλαμιῶνας;
— Καιρὸς νὰ φύγουμε, ἀδερφή, προτοῦ μᾶς βρῆ χειμῶνας!

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ

Σ' ἐβένινο κρεβάτι στολισμένο
μὲ κοραλλέντους ἀετοὺς, βαθυὰ κοιμάται
ὁ Νέρων — ἀσυνείδητος, ἥσυχος, κ' εὐτυχῆς
ἀκμαῖος μέσ' στὴν εὐρωστία τῆς σαρκὸς
καὶ στῆς νεότητος τ' ὄρατο σφρίγγος.

Ἄλλὰ στὴν αἴθουσα τὴν ἀλαβάστρινη ποῦ κλείνει
τῶν Ἀηνοβάρθων τὸ ἀρχαῖο λαράριο
τὶ ἀνήσυχαι ποῦ εἶν' οἱ Δάρητες του.
Τρέμουν οἱ σπιτικοὶ μικροὶ θεοί,
καὶ προσπαθοῦν τ' ἀσήμαντὰ των σώματα νὰ κρύψουν.
Γιατὶ ἄκουσαν μιὰ ἀπαλαῖα βοή,
θανάσιμη βοή τὴν σκάλα ν' ἀνεβαίνει,
βήματα σιδερένια ποῦ τραντάζουν τὰ σκαλιά.
Καὶ λιγοθυμισμένοι τώρα οἱ ἄθλιοι Δάρητες
μέσα στὸ βάθος τοῦ λαράριου χώνονται,
ὁ ἕνας τὸν ἄλλονα σκουντᾶ καὶ σκουντουφλᾶ,
ὁ ἕνας μικρὸς θεὸς πᾶνω στὸν ἄλλον πέφτει
γιατὶ κατάλαβαν τί εἶδος βοή εἶναι τούτη
τᾶνοιωσαν πιά τὰ βήματα τῶν Ἐριννύων.

ΤΑ ΠΑΡΑΘΥΡΑ

Σ' αὐτὲς τὲς σκοτεινὲς κάμαρες, ποῦ περνῶ
μέρες βαρυὲς, ἐπάνω κάτω τριγυρνῶ
γιὰ νᾶδρω τὰ παράθυρα. — Ὅταν ἀνοίξει
ἕνα παράθυρο θᾶναι παρηγορία. —
Μὰ τὰ παράθυρα δὲν βρῖσκονται, ἢ δὲν μπορῶ
νὰ τᾶδρω. Καὶ καλλιτέρα ἴσως νὰ μὴν τὰ βρῶ.
Ἴσως τὸ φῶς θᾶναι μιὰ νέα τυραννία.
Ποιὸς ξεύρει τί καινούρια πράγματα θὰ δείξει.

ΜΑΚΡΥΑ

Θᾶθελα αὐτὴν τὴν μνήμη νὰ τὴν πῶ...
Μὰ ἔτσι ἐσβύσθη πιά... σὰν τίποτε δὲν ἀπομένει—
γιατὶ μακρυὰ, στὰ πρῶτα ἐφηθικά μου χρόνια κεῖται.

Δέρμα σὰν καμωμένο ἀπὸ ἱασημί...
Ἐκεῖνη τοῦ Αὐγούστου—Αὐγουστος ἦταν;—ἢ βραδυά...
Μόλις θυμοῦμαι πιά τὰ μάτια ἦσαν, θερρῶ, μαδιὰ...
Ἄ ναί, μαδιὰ ἕνα σαπφείρινο μαδί.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΜΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σε μία αξιολογική μελέτη του, για την επίδραση του *Dante* στα νεοελληνικά γράμματα ¹⁾ ο φίλος ποιητής κ. Γεώ. Σπαταλάς, εκφράζει τη γνώμη, ότι εκτός των ελαχίστων στίχων του Έρωτοκρίτου, που φαίνονται επηρεασμένοι φανερά από τον *Dante*, υπάρχουν και άλλα νεοελληνικά έργα που δείχνουν κάποια γνωριμία με την ποίηση του μεγάλου Τοσκάνου. Και για να ενισχύσει τη γνώμη του, φέρνει ως παράδειγμα το γνωστό έργο «Αμαρτωλών σωτηρία» του Κρητικού μοναχού Αγαπίου, που έζησε κατά τον XVII αιώνα.

Δεν έχουμε την πρόθεση, ούτε μπορούμε, ν' αρνηθούμε το πόρισμα που βγάζει από τις αξιολογικές παρατηρήσεις του, κυρίως πάνω στο έργο του Βιτζέντζου Κορνάρου. Έπειδή όμως διαφωνούμε σε μερικά άλλα σημεία της μελέτης του, αρκετά σπουδαία για αυτούς που ασχολούνται με την Έλληνική παραγωγή, ύστερα από την πτώση του Βυζαντίου, θα εκφράσουμε τη γνώμη μας που στηρίζεται πάνω σ' ότι σχετικό μελετήσαμε μέχρι σήμερα για τη νεοελληνική μας φιλολογία.

Ο κ. Σπαταλάς, βασιζόμενος πάνω σε μερικούς υπαινιγμούς του Αγαπίου, — του οποίου, βεβαίως, το έργο δεν έχει καμιά σημασία για την καθαρώς φιλολογική Νεοελληνική παραγωγή — και στη φράση «κωμωδίας των ποιητών..... κ. τ. λ.» — εκφράζει τη γνώμη, ότι δεν είναι άπίθανο ο Αγάπιος να έννοι το έργο του *Dante*, που είχε στην αρχή τον τίτλο «Κωμωδία». Είς το συμπέρασμα τούτο νομίζουμε, ότι κατέληξε από υπερβολικό ζήλο, για να δείξει κάπως πλατύτερα τη γνώση του *Dante* στην Ελλάδα, και όχι ύστερα από μια προσεχτική εξέταση των πραγμάτων.

Γιατί δεν είναι λογικό να παραδεχτούμε, ότι την εποχή που οι πατριώτες του Αγαπίου διασκέδαζαν με τη χυδαία εὐφρολογία της Κρητικής κωμωδίας ²⁾, αυτός πάσχιζε ν' αποτρέψει το άμορφωτο πλήθος των πιστών από το ύψηλο και άγνωστο για το λαό έργο του *Dante*, που δεν είχε ούτε

1) Κοίτα φύλλο «Μούσας» αριθ. 26.

2) Κοίτα ανώνυμο κωμωδία κάποιου ονόματι Φόλα, που παίχτηκε κατά το 1645 στην Κρήτη και περιέχεται στο «Κρητικόν θέατρον» του Κ. Σάβα με τον τίτλο «Στάθης» σελ. 103—176.

Στην κωμωδία αυτή ο τρόπος της διακωμωδήσεως του δασκάλου έχει μίαν άμυδρή συγγένεια με τη γνωστή σάτυρα του Διον. Σολωμού για τον Ροΐδη. Απορώ πώς ο κ. Σπαταλάς αναφέρει έργα του Αλεξ. Τασσόνη, Φρ. Μπρατσολίνη κ. τ. λ., αφού υπάρχουν τόσα έργα Κρητικών κωμωδιογράφων, τα ό τούτα είχε υπ' όψιν του ο Αγάπιος.

στην Ιταλία τότε τη σημερινή του δημοτικότητα. Φανερό λοιπόν είναι, ότι ο Αγάπιος με τη φράση «κωμωδίας των ποιητών», έννοουσε τη σύγχρονή του έμμετρη Κρητική κωμωδία, την οποία χαρακτήριζε κάποια Αριστοφάνειος έλευθεροστομία, και φυσικό ήταν να κτυπηθεί από έναν έρωτοκρίτη ως «ψυχοβλαβής» για το ποίμνιό του.

Η πολεμική άλλωστε κατά του θεάτρου, και έν γενεί της κοσμικής ποίησης, αποτελεί παράδοση για τον κληρονόμο και αρχίζει άμέσως μετά την επικράτηση του Χριστιανισμού, γιατί οι ποιηταί έδειχναν πάντα, ότι όνειροπολούσαν την Έλληνική ωραιότητα, άδιαφορώντας για τη Χριστιανική ήθικη.

Γι αυτό οι πατέρες της εκκλησίας χτύπησαν άμείλικτα το Βυζαντινό θέατρο ³⁾ βλέποντας πίσω από τα έργα της εποχής τους την Έλληνική ωραιότητα να δελεάζει το ποίμνιό τους και να το απομακρύνει από την αυστηρή ήθικη του Χριστιανισμού. Το ίδιο ακριβώς συνέβαινε και με το Κρητικό θέατρο της εποχής του Αγαπίου. Ύστερα από τόσους αιώνες ο Χριστιανισμός δε μπόρεσε να κατακτήσει τούτο θέατρο και την ποίηση. Γι αυτό βλέπουμε στα έργα της εποχής εκείνης αρχαίες θεότητες ως πρόσωπα δραμάτων και κωμωδιών, και κάποτε μαζί πλάσματα της Χριστιανικής φαντασίας ⁴⁾.

Έχοντας λοιπόν μέσα του ο Αγάπιος το κληρονομικό μίσος της εκκλησίας κατά του θεάτρου, έθεώρησε ως επιβαλλόμενον στον έαυτό του, το ν' αποτρέψει το Χριστιανικό πλήθος από παρόμοια θεάματα και αναγνώσματα.

Ο κ. Σπαταλάς ακόμη, βασίζει την υπόνοιά του, στην αντίθεση που υπάρχει, όσον άφορα την αντίληψη των τι-

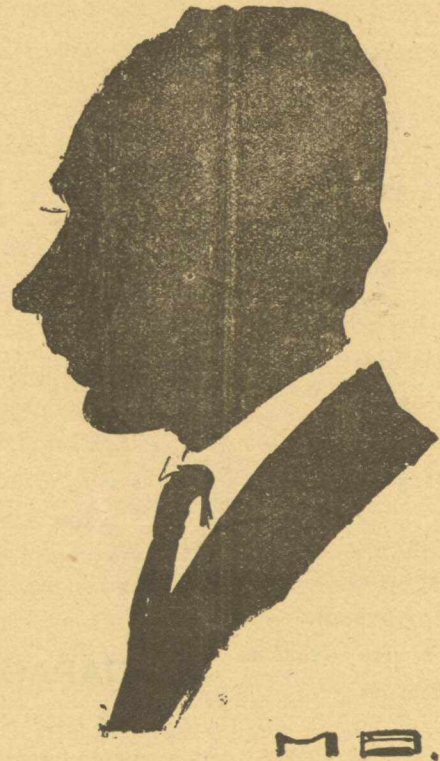
μοριών μεταξύ του έργου του Αγαπίου και του *Dante*, αποδίδοντας αυτή σε μία σκόπιμη άποφυγή του πρώτου.

Μου φαίνεται όμως, ότι η αντίθεση αυτή όφείλεται αποκλειστικώς στις προσωπικές θρησκευτικές ιδέες του Αγαπίου ⁵⁾ και όχι στην έχθρα του προς το έργο του *Dante*

3) Γρηγ. Ναζιανζηνού: «Απολογητικός», Ιωάννου Χρυσόστομου: «Πρός Μαθηταίων όμιλία» κ. τ. λ.

4) Στην κωμωδία «Στάθης», που προαναφέραμε προλογίζει ο Έρωτος, εις το ποιμενικόν ειδύλλιον «Γύπαρις» ή «Αφροδίτη και ο Ζεύς» και εις την τραγωδίαν «Ερωφίλη» ο Χάρος.

5) Δεν βλέπω, άλλως τε, γιατί, άν ο Αγάπιος πίστευε στην μετά θάνατο τιμωρία, ήταν άπαραίτητο να μιμηθεί τον *Dante*, αφού είχε μπροστά του τη χριστιανική παράδοση και τόσο πλούσιες εικόνας των ποιητών της άγιας γραφής (Έξοδ. Κεφ. Η § 16, Θ. § 9, Αριθ. Κεφ. ΚΑ § 6, κ. τ. λ.), την άποκάλυψη του Ιωάννη και τόσα άλλα χριστιανικά μνημεία.

Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

(Το ζωγράφου κ. Μίμη Βιτσόρη)

(άν υποθέσουμε, ότι το έγνωριζε). Γιατί δεν ήταν δυνατό ο φαγιατικός αυτός καλόγηρος ν' αρνηθεί τις θεολογικές του πεποιθήσεις για να μη συμπέσει σ' ένα σημείο με το *Dante*.

Νομίζω, ύστερα άπ' όσα άνέφερα πάρα πάνω, ότι δε μπορεί να υποστηριχθεί για τον Αγάπιο τέτοια γνώμη. Το ότι όμως πιθανόν να υπάρχουν ακόμη έργα άγνωστα σε μās, που σώζονται χειρόγραφα σε ξένες Βιβλιοθήκες, επηρεασμένα από τη Δαντική ποίηση, θ' αποδειχτεί σε δαλωτέρους καιρούς, από τον φιλόστοργο έρευνητή της Νεοελληνικής παραγωγής, που θα φανερωθεί, όταν το κράτος υποστηρίξει αυτούς που δίνονται αποκλειστικώς στα γράμματα και πάψει να τους θεωρεί, όπως σήμερα, ανιάτους και όκληρους παράφρονas. Τολμώ μάλιστα να εκφράσω την υπόνοια, μήπως και αυτό το έργο του Κρητικού βάρδου Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλή, του οποίου μόνο μικρή περιλήψη ⁶⁾ αναφέρει ο πολυμαθής εκ Σιατίστης Γεώργιος Ζαβίρας, έχει κάποια σχέση με τη Δαντική ποίηση. Άλλά στην υπόνοιά μου αυτή φαντάζομαι, ότι παρασύρει κ' έμένα το ενδιαφέρον μου για το σπουδαίο αυτό ζήτημα, παρά η μικρή περιλήψη του άγνωστου μου ποιητικού έργου, που άνέφερα πάρα πάνω.

Δεύτερο σοβαρώτερο σημείο, εις το όποιον έχουμε λόγους να μη συμφωνούμε με τον κ. Σπαταλά, είναι η βιαστική και μεροληπτικά βγαλμένη γνώμη πολλών ιστορικών, που παραδέχεται και ο ίδιος, ότι «άν τότε δεν είχε υποκύψει η Βυζαντινή Αυτοκρατορία στον τουρκοκατακτητή, θ' ακολουθούσε το δρόμο που από τότε ακολούθησε και η Εύρώπη».

Άν σήμερα — ύστερα από αιώνων άμάθεια και σκλαβιά — βλέπουμε τον πολιτισμό της Δύσης με κατάληψη, από έλλειψη διανοητικής πρωτοβουλίας και δημιουργικών έργων, εξετάζοντας όμως τον αιώνα εκείνον, μέσα εις τον όποιον ώρίμασαν στην Ιταλία τόσοι λαμπροί καρποί του νεωτέρου πνεύματος, θα δούμε ότι και τα τελευταία λείψανα του Έλληνισμού στάθηκαν άγέρωχα μπροστά σε τέτοιο πολιτισμό, όχι από άγνοιαν ή ψυχική αντίθεση, αλλά από επίγνωση της υπεροχής τους.

Άκόμη θα δούμε την Ιταλία του 15ου αιώνα, να παρακολουθεί με άσυγκράτητο θαυμασμό τις φιλοσοφικές συζητήσεις του Θεοδ. Γαζή, του Γεωργίου Τραπεζουντίου και του Βησσαρίωνος, τον δε Κοσμά Μεδίκον, θείο του περιφήμου Λαυρεντίου, να ένθουσιάζεται από τη γνωριμία του Πλήθωνος και να παρακολουθεί τακτικά ως ακροατής τη διδασκαλία του. ⁷⁾

6) Κατάνυξις ώφέλιμος διά κάθε Χριστιανόν διά στίχων..... έν φ περιέχονται διάλογος ψυχής και νεκρού, διηγήσεις τινές περί συντελείας του αιώνος και κρίσεως, περί Παραδείσου και Κολάσεως και έτεροι στίχοι περί θανάτου, Ένετίησι 1711. Έν τφ χειρογράφω Γ. Ζαβίρας έκδοθέν τι υπό Γ. Κρέμου Αθήνησι 1872.

7) Προς διάδοσιν των νεοπλατωνικών ιδεών του Πλήθωνος, έδρυσε ο ίδιος Κοσμάς Μένδικος άκαδημία στή Φλωρεντία. Ο

Ένα πλήθος γεγονότων της εποχής του υπερόχου Λαυρεντίου των Μεδίκων μās δείχνει, ότι όλοι οι φυγάδες Βυζ. λόγιοι τιμήθηκαν όσαν φορείς ένός μεγάλου πολιτισμού, και δε, υπήρξαν μόνο πολύτιμοι διδάσκαλοι της Έλληνικής και υπομονητικοί σχολιαστές των αρχαίων, όπως χαρακτηρίστηκαν από πολλούς, αλλά και πνευματικοί όδηγοί ανθρώπων ⁸⁾, που έπαιξαν σπουδαίο ρόλο στην αναγέννηση της Ιταλίας.

Η δράση αυτή των Έλλήνων λογίων, που την βεβαιώνουν αξιόπιστοι ιστορικοί, και η νεωτεριστική εργασία πάνω στα έργα της αρχαιότητας, που άρχισε πολύ πριν και έπεκτάθηκε στην αρχιτεκτονική, ζωγραφική, και στις επιστημονικές σπουδές, δείχνουν ότι το αναγεννητικό εκείνο πνεύμα, που άφύπνισε όλόκληρη την Εύρώπη, φύσηξε στο Βυζάντιο, πολύ πριν ο τελευταίος των Παλαιολόγων Κωνστ. Δραγάτης, κληθεί από τον ιστορικό Μυστρά, για να καταλάβει τον αυτοκρατορικό θρόνο.

Η πολιτική παρακμή του Βυζαντίου και η υποδούλωσή του στους Τούρκους άργότερα, δεν άφησε — όπως ήταν φυσικό — ν' άναπτυχθεί το πνεύμα αυτό ευρύτερα και ν' αποδώσει περισσότερους καρπούς. Άν όμως δεν έρχόταν τόσο σύντομα η καταστροφή της αυτοκρατορίας, η πόλις εκείνου που παρουσίασε στις έκκλητες Λεγεώνες του μιά Νέα Ρώμη, θ' αποτελούσε την πρωτοπορεία στην πνευματική επανάσταση που φώτισε τη σημερινή ανθρωπότητα.

Φυσικά δε μπορεί κανείς ν' αρνηθεί, ότι στις χώρες που παρέμειναν υπό τους Βενετούς και τις άλλες επικράτειες, μετά την ύποταγή της Βυζ. αυτοκρατορίας στους Τούρκους και την εξαφάνιση κάθε Έλληνικής πνευματικής εστίας, αρχίζει κάποια φιλολογική κίνηση επιδρασμένη φανερά από τα έργα της Δύσης.

Άν όμως το Κρητικό θέατρο, που σώζεται, φαίνεται επιδρασμένο και από άσημαντα ακόμη Ιταλικά έργα της εποχής του, ή δε Κυπριακή μετάφραση των σοννέτων του Πετράρχα στο μέτρο του πρωτοτύπου και της *Teseide* του Βοκακίου κατά τις αρχές του XVI αιώνα δείχνουν κάποιαν επίδοση των λογίων μας στα έργα της Δύσης, έχουμε όμως παράλληλα δημοτικά τραγούδια της ίδιας εποχής Κρητικά και Κυπριακά ⁹⁾, που μās δείχνουν ότι η Έλληνική ψυχή διετήρησε κάποιαν ανεξαρτησία στην αντίληψη των γεγονότων της ζωής, ενάντια προς το πνεύμα που υποδούλωσε από τότε την Εύρωπαϊκή ποίηση.

Γι' αυτό μπορούμε να πούμε — άν και κάθε σοβαρή

μεταφραστής του δοκιμίου περί Βυζαντινού πολιτισμού του Hesselring Σ. Κ. Σακελλαρόπουλος, κακώς αποδίδει την τιμήν αυτήν εις τον περίφημον Marsiglio Ficino. —

8) Ο Ιωάννης Άργυρότουλος ήταν δάσκαλος του Λαυρεντίου των Μεδίκων και του περιφήμου λογίου και νομοδιδασκάλου Πολιτιανού, ο δε Δημήτριος Χαλκοκονδύλης δίδαξε τα παιδιά του Λαυρεντίου.

9) Κοίτα Αθαν. Α. Σακελλαρίου: «Κυπριακά» τόμος ΙΙΙ, έκδοση 1868.

κρίση για την αξία του Βυζαντινού πολιτισμού απέναντι της Δύσης πρέπει να σταματήσει στην εποχή, που οι Έλληνες λόγιοι ζητούν άσυλο στην Ιταλία φεύγοντας από την υποδουλωμένη πατρίδα τους—ότι παρ' όλη την εξαφάνιση κάθε Ελληνικής πνευματικής εστίας και την έλλειψη ζωντανών έργων τέχνης, η ελληνική πνευματικότητα στεκόταν ακόμη με δυσπιστία μπροστά στα προϊόντα της Δύσης, αλλά δυστυχώς η βαρεία δουλεία δεν την άφησε να δείξει την ιδιοτυπία της με πλατύτερα έργα, αλλά την περιόρισε μέσα στα όρια μιας άπλοϊκής ποίησης, η οποία όμως, αν και δεν χαρακτηρίζεται από ύψος ρυθμού και ιδέας, κλείνει τόσο θερμό αίσθημα, που σχεδόν αυτή επιζεί μέσα μας και μάς λυτρώνει, όταν η άλληθινή θλίψη της ζωής μας δείχνει πόσο αποτρόπαιες είναι οι σημερινές μας ποιητικές μάσκες.

Όσον αφορά την σημερινή αντίσταση του Ελληνικού πνεύματος απέναντι της Δύσης, δε μπορούμε, δυστυχώς, να πούμε το ίδιο.

Αλλά την εποχή αυτή, που οδηγεί τον κόσμο η απληστία μιας τάξεως και οι πολλαπλές ανάγκες της ζωής εξασθένησαν, αν δεν εξηφάνισαν από τον Έλληνα την αισθητική του καλού σε σημείο να βάζει τα έργα του πνεύματος κατώτερα από τα χρονικά των φρενοκομείων, είναι υπερβολή να ζητούμε από τον καλλιτέχνη τη θέριμη της δημιουργίας, που θα τον έκανε μια μέρα να δώσει έκφραση σ' ό,τι αποτελεί την Ελληνική ζωή και να δείξει πώς δεν είμαστε λαός, που του αρκεί ο χώρος των ταπεινών ενεργειών της ζωής, αλλά ότι υψώσαμε το πνεύμα μας με την ΐδια και ίσως ανώτερη απ' τους ξένους ανησυχία σ' όλα τ' ανθρώπινα προβλήματα.

Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΟ

Χινόπωρο σ' αγάπησα, που τα θλιμμένα φύλλα πέφτουν κι' αφίνουν να κλαριά γυμνά για το χειμώνα, που βιάζονται τα δειλινά, κ' είναι τα ρόδα μ' ήλα, κ' είναι τα βράδια μόνα.

Και στέκω πάλι και ρωτώ: ποιά μοίρα και ποιά μπόρα, εκεί που μόνος έλαμνα στα βάθη της άδύσσου, ανέλπιστα κι' απρόδεχτα, να μ' έχει φέρει τώρα, ζητιάνο στην αυλή σου; . . .

Κι' όταν το γιόμα χάνεται, κ' η νύχτα κατεβαίνει, και σιωπηλά, σαν τα βιβλία, το φως της μέρας κλείνει, νάρχομαι τώρα να ζητώ μιάν ήσυχια χαμένη — σά μιάν έλεημοσύνη!

. . . Σ' αγάπησα χινόπωρο, την ώρα που τα φύλλα πέφτουν κι' αφίνουν τα κλαριά, κ' είναι τα βράδια μόνα... μ' αλήθεια να σ' αγάπησα—ή μήν είν' η ανατριχίλα του έρχόμενου χειμώνα; . . .

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

ΝΥΚΤΩΔΙΑ

Βάρκες επέρασαν εμπρός από το σπίτι έχτες, βάρκες επέρασαν άργά μέσ' στής νυχτός τα σκότη.

Ό άέρας έφερνε τους ήχους ενός τραγουδιού, ήχους νοσταλγικούς, κομμένους, μισοτελειωμένους.

Λαφρός ο άέρας έφερνε τους ήχους τους γλυκούς κι' έλο μ' ήλα το μύρο του νυχτερινού πελάγου.

Κ' ΕΣΥ ΠΟΥ ΤΩΡΑ...

Κ' εσύ που τώρα μ' ήχεις σκλαβωμένη την ψυχή, πλάσμα γλυκό, πλάσμα χαριτωμένο, πλάσμα θείο,

Και με κρατείς αιχμάλωτο σε μιá σου σκέψη, μιá ματιά, μιá φευγαλέα σε λίγο εικόνα μέσα μου θα γίνεις!

Μιá φευγαλέα σε λίγο εικόνα εντός μου θα γενούν τα γαλανά σου μάτια τα λαμπρά, ή ξανθή σου άχνάδα,

πλάσμα γλυκό, πλάσμα χαριτωμένο, πλάσμα θείο!

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΑΠΟ "ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΜΙΡΑΝΤΑΣ."

ΕΡΜΟΙ είναι 'δω οι σπασμένοι αυλοί κ' εκεί οι σπασμένοι [νοι κ' ρίνοι.

Μιá αυλαία έσκέπασεν όχρη, γεμάτη άχροα φέγγη,

Τις άνοιξιáτικες, βουκολικές μας φαντασίες,

Με των βραδιών την άπειρη, στοχαστική ήρεμία,

Τών κάμπων και των γαλανών νερών τη θεία γαλήνη

Και τους σκοπούς των τραγουδιών, που σβουδονται άργά στα [δάση.

Μόνο μιá θύμηση έμεινε μέσ' στην υγρή άτμοσφαιρα.

Κ' έρχεται ως ρόδο κίτρινο στην πόρτα μου να πέσει

Μέσ' στους σπασμένους τους αυλούς και στους σπασμένους [κ' ρίτους.

Η ΝΥΧΤΑ άπόψε μέσα μου σαν κήπος ευωδιάζει,

Κήπος γεμάτος από λεμονάθια κι' από ρόδα.

Κι' ώρες τη δόξα των παλιών στοχάζομαι ήμερών

Στη στέρνα πλάι, που άχνά μέσ' στα νερά της τρεμοφέγγει

Σαν απ' την αύρα να ριγεί το τόξο της Σελήνης.

Κι' ώρες τη δόξα των παλιών στοχάζομαι ήμερών :

Τη γοητεία την άφραστη μορφών άγαπημένων,

Που άργοπερνούν ως σύννεφον μπροστά μου φθινοπώρου—

— Τη σκοτεινή μέθη μακρών χειμερινών νυχτών

Στις κλίνες μέσα, που είχανε βαθύνη εξαίσια μέλη —

— Και την χρυσή των θερινών άπλότητα έσπερών

Με τ' άγρια τριαντάφυλλα και με τα μαϊστράλια.

Κι' ώρες τη δόξα των παλιών στοχάζομαι ήμερών

Στη στέρνα πλάι, κοιτάζοντας το άσημένιο τόξο.

Ό νύχτα άπόψε μέσα μου σαν κήπος ευωδιάζει,

Κήπος γεμάτος από λεμονάθια κι' από ρόδα.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

GABRIELE D' ANNUNZIO

Η ΔΟΞΑ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ

(Συνέχεια και τέλος)

ΣΤΕΝΟΣ. — Και μήπως δεν είσαι άρρωστος;

ΦΛΑΜΜΑ. — Άκουσε, άκουσε. "Αν έξω απ' αυτόν τον θόρυβο, απ' αυτή την πάλη, απ' αυτή τη μανία, απ' την ανθρώπινη βρωμα, από τα σκληρά και στείρα πράγματα, απ' την άπληστη πνιχτική καταγίγδα, έδβαινε αυτή και περνούσε μιá μέρα από ένα λειβάδι ή απ' την άκτιή μιá γαληνεμένης θάλασσας ... Θάταν δυνατό αυτό; Και πώς θα μου φαινόταν αυτή; Θα την άναγνώριζα; Όλο αυτό σκέφτομαι. "Αν την έδωξα να ξαπλωθεί στο λειβάδι, και να παραβάλω έπειτα το πρόσωπό της, τα χέρια της, τον κόσμο που ζει κάτω από τα βλέφαρά της, με τα χορτάρια, με τα μικρά λουλουδιá, με τα έντομα, με τις σταγόνες της όρσοιás ... Τι παράξενο πράγμα! Τι άπίστευτο! Το φαντάζεσαι;

(Τα μάτια του προσηλώνονται κάπου. Στο μέτωπό του διαβαίνει για μιá στιγμή το φύσημα της έσωτερικής μανίας).

Στη μέση από μιάν άγνωστη φυλή δεν θάταν τόσοξένηδσο σ' αυτό το λειβάδι: ξένη όπως κανέναν πλάσμα δεν ήταν ποτέ σ' ένα οποιοδήποτε μέρος. Και τί θα γινόταν τότε; Δεν θα μπορούσε πια να ζήσει. Τα χορτάρια θα την έκκναν να πεθάνει ... Όλο αυτό σκέφτομαι, σαν κνινακός.

ΣΤΕΝΟΣ (χαμηλόφωνα). — Έχόρτασες λοιπόν να τη βλέπεις ζωντανή;

ΦΛΑΜΜΑ. — Ζωντανή, τρομερά ζωντανή: μιá ανθρώπινη ούσια, δυνατή σαν τα δηλητήρια που ενεργούμε με μιá σταγόνα ...

(Στίκεται όρθος, σιμά στο τραπέζι, στη μενεξεδένια σκιά που μπαίνει από τα κρύσταλλα και πλημμυρίζει σιγά-σιγά έλο το δωμάτιο. Το βλέμμα του φαίνεται να προσέχει τις εικόνες που δημιουργεί το ταραχμένο μυαλό του).

Με σπρώχνει αυτή μέτα στον φάρυγγα του θηρίου.

(Μιá άστραπή φρίκης τον κάνει πιό χλωμό).

ΣΤΕΝΟΣ (χαμηλόφωνα). — Κι' αν δεν ήταν πια εκεί, αν τα μάτια της δε μπορούσαν πια να κοιτάζουν και να διατάζουν ...

ΦΛΑΜΜΑ (ταραχμένος). — Πώς; Πώς;

ΣΤΕΝΟΣ (χαμηλόφωνα). — Έχουσες τόσο αίμα δίχως να διστάσεις, και θα φοβόσουν ...

(Ό Φλάμμ έχει κυριευτεί από μιάν άκατανίκητη τρεμούλα. Μιá παύση).

Σκέψου: ελεύθερος, για να ξαναρχίσεις τη ζωή!

(Ό Φλάμμ στέκεται προσεχτικός κι' άκίνητος, άκούοντας να σιγοτρέμει μέσα του το ένστικτο της σωτηρίας και της ανθρωποκτόνου δυνάμεως, και ξαναλέει στον έκυτό του, μ' έναν άνέκφραστο τόνο, την πολεμόχαρη φράση που άκουσε μιá μέρα απ' τα χείλη της γυναίκας που θάθελε να καταστρέψει τα πάντα).

ΦΛΑΜΜΑ. — "Ό εγώ, ή εσύ!"

(Περνούν λίγες στιγμές σιωπής. Καθώς άκούεται ή πόρτα ν' άνοίγει, ο Δκνιήλ Στενός σηκώνεται άπότομα).

ΣΤΕΝΟΣ. — Χαίρε.

(Φεύγει απ' τον διάδρομο, με βήμα γρήγορο και έλαφρό).

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Μπαίνει ή Κομνηνή, σιχατάει, κοιτάζει τριγύρω με την έρευνητική της ματιά.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ποιός ήταν έδω μαζύ σου;

ΦΛΑΜΜΑ. — Ό Δκνιήλ Στενός.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Γιατί έφυγε, όταν άκουσε που έρχόμουν εγώ;

ΦΛΑΜΜΑ. — Μ' είχε χιριτέσει: βιαζόταν πολύ.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Να ένας που δεν μ' άγαπάει.

ΦΛΑΜΜΑ. — Δεν σ' άγχαίει;

(Δε μπορεί να υποτάξει την ταραχή του. Ό φωνή του τρέμει άκόμα).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Τι έχεις; Τρέμεις;

(Τον πλησιάζει, βλέπει να λάμπει πάνω στο τραπέζι το μυτερό όπλο και το παίρνει στα χέρια).

Τι είν' αυτό; Πώς βρέθηκε έδω πέρα;

ΦΛΑΜΜΑ. — Ήταν προορισμένο για την καρδιά μου.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Τι λές;

ΦΛΑΜΜΑ. — Να, λίγο πριν, έδω, ένας άγνωστος μου ρίχτηκε ξαφνικά για να με χτυπήσει.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Τι λές; Αλήθεια;

ΦΛΑΜΜΑ. — Ό Στενός ήταν εκεί, και τον πρόκανε.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Αλήθεια; Για αυτό έκόμα τρέμεις;

ΦΛΑΜΜΑ (άποχτώντας ξαφνικά την ψυχραιμία του, με παγερή και πειστωμένη φωνή). — Όχι για αυτό. Εγώ ήμουν έδω, άκουμπισμένος. Ό Στενός ήταν εκεί, καθισμένος. Όλη ή σκηνή ξετυλίχτηκε σε μιá στιγμή. Εγώ δεν κουνήθηκα, ούτε ταράχτηκα. Έχαμογέλασα. Ό φωνή μου δεν άλλαξε. Και τον άφησα ελεύθερο αυτόν τον άγνωστον, που φαινόταν παιδί άκόμα. Υπάρχει άκόμα μέσα μου κάποια άρετή.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (κοιτάζοντάς τον με τα μάτια μισόκλειστα, σαν έτοιμη να παλέψει). — Φαίνεται όμως, ότι το άτσάλι σούσκισε τη φωνή.

ΦΛΑΜΜΑ. — Το αίσθάνθηκες αυτό;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Μου άρέσει. Το ξαίρεις.

(Έξετάζει το στυλέτο και το πλησιάζει στο πρόσωπό της γιατί το φως είνε λιγιστό μέσα στο δωμάτιο).

Είνε πολύ μυτερό, σαν καρφίτσα. Μου το δίνεις;

ΦΛΑΜΜΑ. — Είνε επικίνδυνο.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Δόσε μου το, για να μου φέρνει καλή τύχη! Θα τόχω πάντα μαζύ μου. Ήταν προορισμένο για την καρδιά σου.

ΦΛΑΜΜΑ. — Είνε επικίνδυνο.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Θά το κάνω μιὰ θήκη. Μή μευ ἀρνηθείς αὐτὸ τὸ δῶρο! Ὅσο θὰ τῶχω ἀπάνω μου, θάσαι ἀκαταμάχητος.

ΦΛΑΜΜΑ. — Πάρτο.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ἐδχαριστῶ!

(Τὸ πλησιάζει περισσότερο στὸ πρόσωπο γιὰ νὰ τὸ ἴδει· ἔπειτα ἐξακολουθεῖ νὰ τὸ κρατᾷ στὰ χέρια).

ΦΛΑΜΜΑ. — Τὸ βλέπεις, λοιπόν; φτάσαμε στὸ ἀπρωχώρητο. Αὐριο θαρθεῖ ἄλλος, ἔπειτα ἄλλος· ἔπειτα θαρθεῖ ὄλοι μαζὺ, σὰν δαιμονισμένη μάζα... Καὶ τότε;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (γελῶντας). — Τὸ τρίτο κύμα! Κολυμπᾶς ἀντικρῦζοντας τὸ τρίτο κύμα.

ΦΛΑΜΜΑ. — Εἶνε δύσκολο στὸν κολυμβητὴ νὰ σπάσει τὸ κύμα ἢ νὰ τὸ περάσει.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Τὸ λένε οἱ ναυαγοί. Ἄλλὰ εἶνε ἡ δοκιμὴ τοῦ μεγάλου κολυμβητῆ. Ὑπάρχει καὶ κάποιος ποὺ αἰσθάνθηκε τὴν καρδιά του νὰ φουσκώνει ἀπὸ χαρὰ βλέποντας τὸν ἀπειλητικὸν ἀφρὸ τοῦ τρίτου κύματος.

ΦΛΑΜΜΑ. — Αὐτὸς ἦταν μόνος.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Τρέμεις γιὰ μένα;

(Κοιτάζονται βαθειὰ, ὁ ἕνας ἀντίκρου τῆς ἄλλης: ἡ μιὰ ἔχοντας καταλάβει τὴν πραγματικὴ σημασία ποὺ ὑπῆρχε στὰ λόγια του· ὁ ἄλλος τὸν σαρκασμὸ ποὺ κρυβόταν στὰ λόγια τῆς ἄλλης. Τὸ δωμάτιο φαίνεται πιὸ σκοτεινόν).

ΦΛΑΜΜΑ (ταπεινός). — Φοβοῦμαι γιὰ σένα.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ἐγὼ δὲν βυθίζομαι· εἰμαι ἐλαφρῆ.

ΦΛΑΜΜΑ. — Μὴν παίζεις μ' αὐτὸ τὸ μπαϊρί. Θὰ πληγωθεῖς. Ἀφῆσέ το.

(Αὐτὴ ἀφίνει τὸ στιλέτο πάνου στὸ τραπέζι. Ἐπειτα, μ' ἕνα ἀπροσδόκητο τίναγμα τοῦ λιγεροῦ τῆς κορμιοῦ, πλησιάζει τὸν ἄντρα, τὸν πιάνει, τὸν σφίγγει, σχεδὸν τὸν ἀγκαλιάζει).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ὄνειροπολεῖς. Λίγο πρὶν σοῦ μίλησε κάποιος καὶ σ' ἔκαμε νὰ ὄνειροπολήσεις. Σοῦ τάπα, σοῦ τάπα: ἐσὺ δὲν πρέπει ν' ἀγαπᾶς ἄλλον ἐκτὸς ἀπὸ μένα. Κανένας ἄλλος δὲν σ' ἀγαπᾷ. Κ' ἐγὼ βρίσκομαι μέσα σου, ὅπως ὁ χτύπος στὴν καρδιά σου, ὅπως ἡ ἀνάσα στὸν λάρυγγα. Δὲ μπορεῖς νὰ με βγάλεις ἀπὸ μέσα σου δίχως νὰ πεθάνεις, δίχως νὰ γίνεις κάτι ἀδειανὸ, ἀδύνατο, ἄθλιο. Δὲ μπορεῖς, δὲ μπορεῖς. Ἄν σ' ἀγγίξουν τὰ χέρια μου, ἂν σὲ σφίξουν τὰ μπράτσα μου, ἂν σὲ καλέσει τὸ στόμα μου, ὁ κόσμος δὲν διαλύεται γιὰ σένα σὰν σύννεφο; Τώρα, τώρα, ποὺ σὲ κρατᾶω, δὲν ἔφυγαν ξάφνου ἀπ' τὴν ψυχὴ σου ἄλλα, ποὺ σ' ἔκαναν λίγο πρὶν νὰ ὑποφέρεις; Δὲν ἔγεινες χλωμὸς σὰν αὐτὸν ποὺ ἔφτασε στὸ τέλος τῆς ζωῆς του καὶ φοβᾶται γιὰτὶ δὲν μπορεῖ νὰ στραφεῖ; Δὲ θὰ μπορούσες νὰ στραφεῖς, ἂν δὲν τῶθελα ἐγὼ, ἂν ἐγὼ δὲν σ' ἐφώναζα. Κ' ἐσὺ αὐτὸ φοβάσαι, αὐτὸ ἐλπίζεις... Τὸ ξαίρω. Πές μου το!

ΦΛΑΜΜΑ (σχεδὸν παρακλητικά). — Ναί, ναί, τὸ ξαίρεις. Μὴ με φωνάζεις, κάμε ὥστε νὰ μὴν ἀκούσω πιὰ ἀπ' τὸ στόμα σου τὴν ἀδάμαστη ἐκείνη φωνή, κάμε με νὰ ξεχάσω, κάμε με νὰ κοιμηθῶ λιγάκι ἀπάνω σου καὶ νὰ πι-στέψω πὼς πέθανα. Οὔτε μιὰ νύχτα δὲν πέρασε — ἀχ, θυμήσου! — οὔτε μιὰ νύχτα χωρὶς νὰ βάλεις σιμὰ στὸ κρεβάτι σου ἐν' ἀναμμένο σίδερο γιὰ νὰ με ξυπνήσεις, γιὰ νὰ

με σπρώξεις μπροστὰ, πάντα μπροστὰ, δίχως ἀνάπαυση στὴν κόλαση τῶν ἀνθρώπων...

(Αὐτὴ τὸν ἀφίνει, φεύγει ἀπὸ σιμὰ του).

Ἄκου, ἄκου. Ἄν μ' ἀγαπᾶς ἐσὺ μονάχα, ἔλα μαζὺ μου μονάχη σου, μακριά!

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (σασισιμένη). — Μακριά;

ΦΛΑΜΜΑ. — Ναί, ὅπουδῆποτε, μακριὰ ἀπ' αὐτὸν τὸν κτηνώδη κόπο στὸν ὅποιο μ' ἔχεις καταδικάσει. Κανένας σκλάβος δὲν ἐμίσησε ποτὲ ὡς τόσο τὶς ἀλυσίδες του, ὅσο ἐγὼ τὸν τυφλὸ αὐτὸν πόλεμο, καθὼς εἰμαι καὶ ἀναγκασμένος νὰ περῶ τὴ ζωὴ μου βιάζοντας τοὺς ἀνθρώπους. Γιατί; γιὰ ποῖο τέλος; Δὲν εἶχα ὑποσχεθεῖ αὐτὸ στὸν ἐαυτὸ μου· δὲν ἦταν αὐτὴ ἡ σφραγίδα ποὺ ἤθελα νὰ βάλω στὸν ἐπαναστατημένο λαό.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (σαρκαστικά). Ἄ! Ἄ! Ὅστε προτιμᾶς — ν' ἀφήσεις τὴν τελευταία σου σφραγίδα πάνου στὰ πούπουλα, σ' ἀπαλὰ μαξιλάρια; Ἄ, ἄ! ὥστε θὰ κάμω σ' ἐσένα αὐτὸ ποὺ ἔκαμε ἡ γυναίκα τῆς Γκαδονίας στὸν Ἀλέξιο Κομνηνὸ, ὅταν τῆς παρουσιάστηκε καταματωμένος: θὰ σὲ φέρω μπροστὰ σ' ἕνα κηρέφτη! Ἄλλὰ ἐπὶ εἶσαι στὰ καλά σου, δὲν εἰν' ἀλήθετα; μιλάς με τὴ λογικὴ. Τὶ κρύβεται λοιπὸν στὴν πρότασή σου; Μίλησε.

ΦΛΑΜΜΑ. — Ἡ παρλίτηση.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Κ' ἔπειτα;

ΦΛΑΜΜΑ. — Ὁ δρόμος τῆς ἐξορίας.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Γιὰ ποῦ;

ΦΛΑΜΜΑ. — Δὲν ὑπάρχει κανένα χαμένο νησί σὲ καμμὴν ἐλεύθερη θάλασσα;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Τὸ νησί τῆς Ἐλλάδας; Ἄχ! δὲ μοιάζεις με τὸν Πρῶτο Δικτάτορα! Ὁ πόθος του χτυποῦσε κ' ἐσύτριβε τοὺς βράχους πρὸ δυνατὰ ἀπ' τὴ θάλασσα, προσμένοντας τὴ νέαν αὐγή. Ἐσὺ δὲν ζητᾶς παρὰ ἕνα κρεβάτι! Ἄλλὰ οὔτε αὐτὸ δὲν θ' ἀποχτήσεις. Ἄκου: μιὰ μέρα, ὅταν ἦμουν κορίτσι, βρέθηκα με μιὰ συνομήλική μου μπροστὰ σ' ἕνα λυσασμένο μολοσό. Ἐγὼ στάθηκα καὶ τὸν κοιτοῦσα ἀκίνητη. Δὲ μ' ἀγγίξε. Ἡ ἄλλη δὲν πρόκανε νὰ ὀπισθοχωρήσει, καὶ τῆς ρίχτηκε.

ΦΛΑΜΜΑ. — Ὑπάρχουν μυστικοὶ δρόμοι γιὰ αὐτὸν ποὺ δὲν ζητᾷ παρὰ τὴ σιγή.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (γελῶντας δυνατὰ). — Χὰ, χὰ, χὰ, νὰ φύγουμε; σὰν περιστέρια;

(Γελῶντας μ' ἕνα γέλιο σκληρὸ πέφτει πάνω σ' ἕνα διδάνι καὶ μένει ἐκεῖ ἐξαπλωμένη σὲ μιὰ στάση προκλητικῆ. Ὁ Φλάμμα, ποὺ ἔμεινε πίσω τῆς, κάνει λίγα βήματα στὴ σκιά, πλησιάζει στὸ τραπέζι, ἀπλώνει τὸ χέρι πρὸς τὸ στιλέτο ποὺ ἀκόμη γυαλίζει. Ἄλλὰ τὸν κυριεύει μιὰ τρεμουλα ἀσυγκράτητη. Σταματᾷ καὶ στρέφεται πρὸς τὴ γυναίκα ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ μιλάει γελῶντας).

Ἄ, στράφηκες, ὅταν κατάλαβα πὼς ἔτρεμες· ὁμολόγησε ὅμως, ὅτι δὲν σοῦ φεύγει ἀπὸ τὰ μάτια τὸ λαμποκόπημα τοῦ στιλέτου...

(Αὐτὸς πάλι διστάζει, κάνει ἕνα βήμα πρὸς τὸ τραπέζι, ἀπλώνει ξανά τὸ χέρι. Ἄλλὰ δὲν κατορθώνει νὰ συγκρατήσῃ τὴν τρεμουλα του).

Λόγια στὸ σκοτάδι! Ἐμπρός, ἔμπρός! Διγὰκι φῶς! (Σηκώνεται με μιὰν ἀπότομη κίνηση,

σὰ νᾶταν οἱ σπόνδυλοι τῆς ἀπὸ ἀτσάλι καὶ νὰ τινάζονταν ὄλοι μαζὺ).

Δὲν βλέπω πιὰ τίποτε. Πές νὰ φέρουν τὰ φῶτα.

ΦΛΑΜΜΑ (με σιασιμένη φωνή). — Ὅχι, ὄχι, ὄχι ἀκόμα... Μείν' ἐκεῖ ἀκόμα μιὰ στιγμὴ... Εἴμαστε καλά ἔτσι... Ἐχω νὰ σοῦ μιλήσω... Μείνε!

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Μὰ τί ἔχεις; Εἶσαι ἄρρωστος;

(Τοῦ πιάνει τὰ χέρια στὸ σκοτάδι).

Τὰ χέρια σου εἶνε παγωμένα.

ΦΛΑΜΜΑ. — Στάσου... Κάθησε αὐτοῦ ποὺ ἦσουν...

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Μὰ γιὰτί; Μὰ τί θέλεις;

ΦΛΑΜΜΑ. — Ἄκου... Τῶλεγα γιὰστεῖο, γιὰ νὰ γελάσεις... γιὰ νὰ γελάσεις... Ἐσὺ γελάς δείχνοντας ἐλα τὰ δόντια... Γιατί δὲν γελάς ἀκόμα; Θὰ σὲ φιλήσω πάνου στὰ δόντια...

(Τὴν πιάνει ἀπὸ τὰ χέρια σὰ γιὰ νὰ τὴν σπρώξει πάνου στὸ διδάνι).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Τὰ δικὰ σου χτυποῦνε... Εἶσαι παγωμένος... Ὅχι, ὄχι...

(Τοῦ ξεφεύγει καὶ τρέχει στὸν διάδρομο).

Τὰ φῶτα!

(Ὁ Φλάμμα ξαναπᾶει σιγὰ στὸ τραπέζι, ἀπλώνει τὸ χέρι, βρίσκει τὸ στιλέτο, τὸ ἀρπάζει. Τὸ φῶς ἀπὸ τὶς λάμπες ποὺ ἔχουν φέρει ξεχύνεται στὸν διάδρομο, φωτίζει μιὰ ζώνη τῆς σκοτεινῆς κάμκρας, φανερώνει ξάφνου τὸν ἄντρα ποὺ τρέμει σιμὰ στὸ τραπέζι. Ἡ Κομνηνὴ τὸν βλέπει).

Τί κάνεις; Αὐτὸ τὸ μπαϊρί εἶνε δικὸ μου. Ἐσὺ μοῦ τὸ δώσες. Μὴ τ' ἀγγίξεις!

(Τοῦ τὸ παίρνει εὐκολα)

ΠΡΑΞΗ ΠΕΜΤΗ

Ἡ μεγάλη σκία τῆς πρώτης πράξεως, στὸ σπῆτι ποὺ ἔμεινε γιὰ πόλιν κενρὸ ἀκατοίκητο. Δεῖπει τὸ τραπέζι ποὺ ἦταν στὴ μέση, καὶ ὁ χώρος φαίνεται πιὸ μεγάλος, ἡ γύμνια πρὸ θλιβερῆ καὶ πρὸ σκληρῆ. Ἀπ' τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο φαίνεται ὁ βραδινὸς οὐρανός, ὅπου τὰ πυκνὰ σύννεφα δίνουν τὴν ἐντύπωση ἑνὸς θάους ποὺ κάμκει καὶ σβύνεται κηπνίζοντας. Κάτου ἀπ' αὐτὴ τὴ σκοτεινὴ φωτιά ἡ πολιτεία φαίνεται ἀπέραντη, παρουσιάζοντας μιὰ ζωνρὴ ἀτυμφονία ἀπὸ φῶτα καὶ σκιές ποὺ, παραμορφώνοντας τοὺς δρόμους καὶ τὰ οἰκοδομήματα, τὴν κάνει νὰ φαίνεται σὰν σωρὸς ἀπὸ ἐρείπια, ὅπου ἔχουν σκάσει ἕνα λαβύρινθο ἀπὸ ἀδύσους.

ΣΚΗΝΗ ΜΟΝΗ

Ὁ Ρουτζέρο Φλάμμα εἶνε καθισμένος στὸ πεζοῦλι ποὺ χωρίζει τὸ παράθυρο ἀπ' τὸ πάτωμα. Εἶνε συμμαζεμένος σὲ μιὰ στάση ποὺ τὸν ταπεινώνει: τὰ μάτια του εἶνε φοβισμένα καὶ πλανιοῦνται ὄω καὶ καί τ' αὐτὰ του στέκονται προσεχτικά ν' ἀκούσουν κάτι· τὰ χέρια του ἔχουν μιὰν ἀκατανίκητη τρεμουλα. Ἡ Κομνηνὴ, ὀρθή σιμὰ του, κοιτάζει τὴν πολυκύμαντη πολιτεία, παραμονεύει τοὺς πρὸ κοντινοὺς δρόμους, προσέχει σὲ κάποιον γεγονός ποὺ πρόκειται νὰ γίνῃ, ντυμένη με τὸν ἀόρατο διχμάντιον ὀπλισμό τῆς, ἐτοιμὴ γιὰ τὸ παγγίδι τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Τὸ πλήθος, ἀπὸ κενρὸ σὲ κενρὸ, στέλνει στὸν ἀέρα, ἀπὸ μακριὰ, τὴν ὀκιάειναι βοή του.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ἄκου! Ἄκου! Τῶνομά σου... Τῶνομά σου καὶ ὁ θάνατος... Τὸ πλήθος ἔχει ριχτεῖ πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος, μανισμένο... Ἀνεβαίνει ἀπ' ὄλους τοὺς δρόμους, κατάμαυρο, συμμαζεμένο, ἀπέραντο... Εἶνε ἕνα πλήθος ἀπέραντο, μιὰ μάζα ἀτέλειωτη, αὐτὴ ποὺ τὴν ἐδάμκασες με τὴ φωνή σου, ποὺ τὴν ὑπόταξες με τὴ θέλησή σου, ἡ ἴδια, ἡ ἴδια... Ἐλα, σήκω, κοίταξε! Ὅλος ὁ

ὄχλος σὲ μιὰ μάζα, τρέχει ἐναντίον σου: χιλιάδες καὶ χιλιάδες τρέχουν ἐναντίον ἐνὸς μονάχα. Σήκω, κοίταξε! Ἐναντίον σου ὄλη ἡ Ρώμη. Κοίταξε, κ' ἡ καρδιά σου θὰ γεμίσει θάρρος κ' ἐλπίδα. Ἀπελπίζεσαι; Νομίζεις ποὺ θὰ χαμένος; Εἶσαι ἀκόμα ζωντανός, ἔχεις ἀκόμα τὴν ψυχὴ σου στὸ κορμί, τὴ φωνή σου στὸ λάρυγγα. Ἡ τελευταία λέξη δὲν εἰπώθηκε ἀκόμα. Ἡ μοῖρα σου δὲν ἀποφάσισε. Σήκω! Τόλμησε, ἀντίκρουσε, μίλησε, κάμε ν' ἀκουστεῖ ἡ φωνὴ τῆς δυνάμεώς σου, ὑπεράσπισε τὴ δυνατὴ σου ζωὴ κατὰ τοῦ ἀγριμοῦ ποὺ δὲ νοιώθει τί κάνει... Σὲ μιὰ στιγμὴ ὄλη αὐτὴ ἡ μανία μπορεῖ νὰ μεταβληθεῖ... Τὸ ξαίρεις, τὸ ξαίρεις. Δὲν σοῦ ἦταν ἀρκετὴ μιὰ λέξη, δὲν σοῦ ἦταν ἀρκετὴ μιὰ χειρονομία γιὰ νὰ σπρώξεις τὸ πλήθος πάνου σὲ κάθε ἐμπόδιο ἢ γιὰ νὰ τὸ σταματήσεις στὴν ὀρμή του; Εἶνε αὐτὸ, τὸ ἴδιο... Ἡ φωνὴ σου ἦταν γι αὐτοῦ; σὰν τὸ κρασί. Θὰ μπορούσαν ἀκόμα νὰ πιοῦν καὶ νὰ μεθύσουν... Ἡ μοῖρα σου δὲν ἀποφάσισε ἀκόμα. Ὅσο του χτυποῦνε οἱ σφυγμοί, ὥστόσο ἡ καρδιά εἶνε στὴ θέση τῆς, ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἐλπίζει στὴ νίκη. Σήκω! Σήκω! Ἄκου! Τῶνομά σου καὶ ὁ θάνατος... Τί ἦταν ἡ πρώτη στιγμὴ ποὺ ἦρθα σιμὰ σου, ἂν παραβληθεῖ με τούτη; Τὸ πλήθος σ' εἶχε σηκώσει θριαμβευτικά στὰ χέρια· ἐσὺ τᾶχες χαμένα... Ἐδῶ, στὸ ἴδιο μέρος, στὸ γυμνὸ σου τὸ σπῆτι, ὅπου ἐπλάσες τὴ θέλησή σου, ὅπου ἐπρόσμενες τὴν ἡμέρα σου, ξαναβρίσκεσαι μόνος: κ' ἐνντίον σου ἔχεις χιλιάδες καὶ χιλιάδες... Ἄχ, ἡ μοῖρα δὲν ἐτοιμάζει τόσο μεγάλα γεγονότα παρὰ γιὰ ν' ἀναστήσει μιὰ ζωὴ, γιὰ νὰ σπρώξει τὸ θάρρος πέρα ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινο ὄριο! Ὅλα εἶναι με-γχειωδῆ γύρω σου. Σήκω! Σήκω! Τῶνομά σου καὶ ὁ θάνατος...

(Μιὰ βοή πρὸ δυνατὴ καὶ πρὸ κοντινὴ ξεσπάει στὸν ἀέρα, ποὺ τὸν ἔχουν ἀδλακώσει φωτιές καὶ καπνοί. Ὁ Φλάμμα ταράζεται στὸ πεζοῦλι καὶ ἡ χλωμὴ ἀστραπή τῆς φρίκης διαβαίνει στὸ σκυθρωπὸ του πρόσωπο. Ἡ Κομνηνὴ τὸν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ κάνει νὰ τὸν σηκώσει).

Σήκω! Σὲ θέλουν ζωντανὸ στὰ χέρια τους: θὰ σὲ σύρουν στὰ πλακόστρωτα, θὰ σοῦ βγάλουν τὰ μάτια, θὰ σὲ φτύσουν, θὰ σὲ ποδοπατήσουν, θὰ σὲ κατακομματιάσουν...

(Τὸν σηκώνει διὰ τῆς βίας. Αὐτὸς στέκεται μπροστὰ τῆς τρέμοντας, συγκρατημένος ἀπ' τὸν θυμὸ, ἀνίκανος νὰ δαμάσει τὸ ἐνστικτο τοῦ ἄθλιου κορμιοῦ του).

Φοβάσαι;

(Ἡ φωνὴ τῆς εἶνε ἀγνώριστη. Προσηλώνει γιὰ λίγες στιγμὲς τὴν ἐξεταστικὴ ματιὰ τῆς στὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει παγώσει ἀπ' τὸν πανικό).

Φοβάσαι;

(Αὐτὸς δὲν ἀπαντᾷ, μὴ μπορῶντας ν' ἀνοίξει τὸ στόμα του. Στὰ μάτια του φαίνεται ὄλη ἡ τρομερὴ προσπάθεια ποὺ κάνει ἢ ἀπελπισμένη του θέληση γιὰ νὰ ὑποτάξει τὸ κτηνώδες ἐνστικτο).

Ἄχ, δειλὲ, δειλὲ, δειλὲ! Ἦταν ἀλήθεια λοιπὸν, ἦταν ἀλήθεια αὐτὰ ποὺ ἔλεγε ὁ γέρος. Ἐνκακῶω τὰ λόγια ποὺ πρόφερε πρὶν πεθάνει... «Ὁ φόβος! Ὁ φόβος!» Ἦταν

ἀλήθεια λοιπόν πού τόν ἔδλεπε στό βάθος τῶν ματιῶν σου : ὁ γέρος, ὁ γέρος — τόλεγε, τό φώναζε — ἰκανός ἀκόμα νά σέ συντρίψει, νά σοῦ ἀδειάσει τό κορμί, νά σ'ἀφήσει σ'ένα αὐλάκι... Κ'ἐγώ τόν χτύπησα, γιά νά σοῦ καθάρσω τό δρόμο ! Ἐνας ἄντρας πραγματικά δυνατός, ἕνας τιτάνας, πού δέν ἔτρεμε παρ' ἀπό θυμό — μέτωπο ἀπό γρανίτη, καρδιά λιονταριοῦ, πέθανε ὀρθός, γκρεμίστηκε σάν πύργος... Ἐνακούω τόν δούπο. Καί πρὶν πεθάνει, τὰ χέρια του δοκίμασαν νά μέ πνίξουν... Γιά σένα, γιά μιὰ ψυχὴ τιποτένια, γιά μιὰ σάρκα δίχως σπονδύλους, γιά ἕνα ψεύτικον ἥρωα πού δέν εἶχε στό βάθος τῆς καρδιάς του παρὰ τό φόβο, τό φόβο ! Νά πού βρίσκομαι, νά τί εἶμαι : γιά νά σέ βλέπω νά τρέμεις, νά χλωμιάζεις, νά χτυπᾶς τὰ δόντια... Ἄχ ! δειλὲ, δειλὲ !

(Ἀμείλικτη, τοῦ ρίχνει κατὰ πρόσωπο τὴν θανάσιμη προσβολή. Αὐτὸς συνέρχεται· κατορθώνει νά κατανικήσει τὴν ἀναστάτωση τῶν νεύρων του, παίρνει ἕνα ὕφος θεληματικῆς γαλήνης. Ὁ θόρυβος πλησιάζει καί ἀκούεται μεγαλύτερος).

ΦΛΑΜΜΑ. — Τίποτα δέν εἶνε τόσο δειλὸ ὅσο αὐτὴ σου ἡ μεγάλη θηριωδία, αὐτὴ σου ἡ προσβολὴ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου πού βγαίνει ἀπ'τὰ χέρια σου καταστρεμμένος... Δέν με ταράζει ὁ φόβος τοῦ θανάτου. Ἐκοίταξα πολλές φορὲς τὸν θάνατο, δίχως καθόλου νά ταραχθῶ. Τὸ ξαίρεις. Ἄλλὰ με κατανίκησε ἡ φρίκη τοῦ κορμιοῦ μου, ὁ ἀποτροπιασμός τῆς σάρκας μου, ὄλου τοῦ αἱματός μου, στήν ἀπειλή τοῦ ἀπανθρώπου σπαραγμοῦ, τοῦ ταπεινοῦ μαρτυρίου, τῆς προσβολῆς τοῦ ὄχλου, τῆς περιφρονήσεως, τοῦ φρικτοῦ τέλους... Γνωρίζω καλά τὴν ἀνάσα τοῦ ἀγριμοῦ, τὴν βρώμα του, τὴν συχασίαν τῆς ἐπαφῆς του, τὴν ἀπεραντωσύνη τῆς ἐκδικησεῶς του... Σκότωσέ με !

(Κάνει ἕνα βῆμα πρὸς τὴ γυναῖκα, ἀποφασιστικὸς, κοιτάζοντάς τὴν στὰ μάτια).

Δέν ἔχεις μαζὺ σου αὐτὸ τό μαχαίρι πού σοῦ ὄδωσα ;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Τῶχω.

ΦΛΑΜΜΑ. — Σκότωσέ με ! Δευτέρωσέ με σὺ τὴν τελευταία στιγμή, ἀφοῦ με κράτησες σκλάβο σου ἀλυσσοδεμένο· καί θὰ πεθάνω δίχως νά σέ μισήσω.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Σοῦ τό ὑπόσχομαι. Ἄλλ' ἂν ἐδάμασες τὴ συχασίαν τοῦ κορμιοῦ σου, ἀφοῦ δέν τρέμεις πιά, γιὰ τὴν προσπαθειάν ; Ἡ τελευταία λέξη δέν ἔχει ἀκόμα εἰπωθεῖ. Ἡ μοῖρα σου δέν ἀποφάσισε ἀκόμα. Πήγαινε, τόλμησε, ἀντιμετώπισε, φανερώσου, μίλησε !

ΦΛΑΜΜΑ. — Πάντα ἡ ἴδια, πάντα ἡ ἴδια ! Ἀκόμα μ'ἐρεθίζει, ἀκόμα με σπρώχνεις μπροστὰ . . .

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Τόλμησε ! Τόλμησε ! Δοκίμασε τό τελευταῖο χτύπημα, βάλε τὴ ζωὴ σου στό τελευταῖο παιχνίδι. Μπορεῖ καί νά νικήσεις. Ἐγὼ θὰ κρατήσω πίσω σου τὸν θάνατο. Νᾶσαι βέβαιος. Σοῦ τό ὑπόσχομαι. Θᾶχω τό χέρι σταθερό. Πέταξε τὴ φωνή σου ἀπάνω στὶς δικές τους ! Τὸ ἐνστικτὸ τους μπορεῖ ν' ἀναγνωρίσει σ'ἐσένα τὸν χθεσινὸ κυρίαρχο . . . Τόλμησε ! Τόλμησε ! Ἡ τύχη σοῦ ἐπιτρέπει νά ρίξεις γιά μιὰ τελευταία φορά τοὺς κύβους. Δοκίμασε !

ΦΛΑΜΜΑ. — Ἄν ἐτολμούσα, ἐσένα πρῶτα ἔπρεπε νά ρίξω στὰ θηρία γιά νά σέ σπαράξουν, φωνάζοντας : « Νά ἡ ἀρρώστια μου ! »

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Τὰ μπράτσα σου ἔχουν τὴ δύναμη νά σηκώσουν τό βάρος μου ;

ΦΛΑΜΜΑ. — Κι ἂν εἶχα τώρα στὰ μπράτσα μου τὴ

δύναμη νά σηκώσω ὄλον τὸν κόσμον, δέν θὰ κουνούσα εἴτε ἕνα δάχτυλο. Ὅλα ἔχουν σταθεῖ ἀκίνητα σ'ἐμένα. Δέν ἀνήκω πιά σ'αὐτὸ τὸν κόσμον. Τὸ στόμα μου σφραγίζεται. Σιωπὴ ! Σιωπὴ !

(Κάνει ἕνα βῆμα πρὸς τὴ γυναῖκα).

Σκότωσέ με. Εἶναι τυχερὸ νά πεθάνω μ' αὐτὸ τό ἀτσάλι, ἀπὸ τὸ χέρι σου. Μὴ διστάζεις ! Ἄφησέ με νά δεχθῶ ἀπὸ σένα αὐτὸ τό καλὸ, ἔπειτ' ἀπὸ τόσο κακό.

(Ἡ Κομνηνὴ προσηλώνει τὰ μάτια τῆς πάνου στό μεγάλο τῆς θῆμα· καί κάποιος πόνος φαίνεται νά σκιαάζει τὸ ἀδαμάντινο πρόσωπό τῆς).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Κανένας δέν θὰ θριαμβεύσει στὴ ζωὴ του ὀλόκληρη ;

ΦΛΑΜΜΑ. — Κανένας.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Μποροῦσε νᾶσουν ἐσὺ αὐτὸς πού . . .

ΦΛΑΜΜΑ. — Χωρὶς ἐσένα, ἴσως . . .

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ἐγὼ σ' ἀγάπησα.

ΦΛΑΜΜΑ. — Ἐποδοπάτησες τὴ ζωὴ μου μὲ τὰ μπρούτζινα πόδια σου.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ἀγάπησα τὴ δύναμή σου, τὴν περηφάνειά σου, τὴν πολεμικὴ σου ὀρμή. Θάθελα ἕνα παιδί ἀπὸ σένα . . .

ΦΛΑΜΜΑ. — Εἶσαι στεῖρα.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ἐνα παιδί γεννημένο ἀπὸ τὸ αἷμα μου . . .

ΦΛΑΜΜΑ. — Εἶσαι στεῖρα.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — . . . μποροῦσε νᾶχει μιὰ μεγάλη τύχη.

ΦΛΑΜΜΑ. — Εἶσαι στεῖρα. Ὅλα τὰ γηρατειὰ τοῦ κόσμου ἔχουν σωριαστεῖ στὴν ποδιά σου. Δὲ μπορεῖς νά γεννήσεις παρὰ τὸν θάνατο. Καί ὅμως σ' ἐπόθησα κάθε στιγμή, μὲ μιὰν ἀκατανίκητην ἐπιθυμία. Ἐξῆσα σ' ἕνα φλογισμένον ἀνεμοστρόβιλο. Ἡ δίψα μου ἦταν ὅμοια μὲ τὴν ξηρασία σου. Σ' ἀγάπησα ! σ' ἀγάπησα ! Γιά νά κοιμηθῶ ἀπάνω στὴν καρδιά σου, σ' ἐχόρτασα ἀπὸ ἐγκλήματα.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Μοῦ ὄδωσες ὅ,τι εἶχες πάρει ἀπὸμένα.

ΦΛΑΜΜΑ. — Ἀνθρωποκτόνε πειρασμέ !

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Δέν ἀρνῆθηκες τὸ πρῶτο μου ὄδρο.

ΦΛΑΜΜΑ. — Μοῦ ὄδωσες τὴν παραζάλη.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ἐκεῖ, σ' αὐτὸ τό κατῳφλι. Τὸ θυμάσαι ;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Μὲ περίμενες.

ΦΛΑΜΜΑ. — Ἐπερίμενα τὴ Δόξα.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Μοῦ ὀμοιάζει !

ΦΛΑΜΜΑ. — Ὅλα τὰ πιὸ τρομερὰ καί ἄγνωστα ὀμοιάζουν μὲ τὴ μάσκα σου. Ἀλλὰ ποῖα εἶσαι ; ποῖα εἶσαι σὺ ; Ποτὲ δέν σ' ἐγνώρισα. Θὰ πεθάνω ἀπὸ τὸ χέρι σου, δίχως νά σέ γνωρίσω. Εἶσαι ζωντανή ; εἶσαι ξένη ; ἔχεις ἀναπνοή ; Ἡ μήπως σ' ἐπλάσα ἐγὼ ὁ ἴδιος καί σὺ βρίσκεισαι μέσα μου ; Ὅπως κι αὐτὸ τό βράδυ, ὅταν μοῦ φανερώθηκες, δέν μοῦ φαίνεσαι πλασμένη ἀπὸ ἀνθρώπινη σάρκα. Ποῖα εἶσαι ; Προτοῦ νά με σκοτώσεις, πές μου τὸ μυστικὸ σου.

(Ἡ ἀπειλητικὴ ὀχλοβοὴ ξεσπάει κάτου στό δρόμο, ἀνεβαίνει ἀπ' τοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ, ἀντηχεῖ στοὺς κατάγυμνους θόλους).

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ. — Θάνατος στὸν Φλάμμα ! Θάνατος στὸν Φλάμμα !

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ἄκου ! Ἄκου ! Δέν θέλεις λοιπόν νά τολμήσεις ; Πήγαινε, φανερώσου, μίλησε ! Δοκίμασε τό τελευταῖο χτύπημα, τόλμησε μιὰν ὑστερη φορά !

ΦΛΑΜΜΑ. — Ὅλα ἔχουν τελειώσει. Σκότωσέ με !

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ. — Θάνατος στὸν Φλάμμα ! Γκρεμίστε τίς πόρτες ! Γκρεμίστε τίς πόρτες !

(Ἀνάμεσα στὶς φωνὲς ἀκούονται οἱ χτύποι στὴν πόρτα).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Πήγαινε, φανερώσου ! Πές τὴν τελευταία σου λέξη !

ΦΛΑΜΜΑ. — Ἡ λέξη, πού βρίσκεται τώρα μέσα μου δέν λέγεται. Σκότωσέ με. Μὴ διστάζεις !

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ. — Θάνατος στὸν Φλάμμα ! Φωτιά στὶς πόρτες ! Φωτιά ! Κάψτε ! Κάψτε !

(Στὸν ἀέρα τρεμοφέγγουν οἱ ἀναλαμπές τῶν πυρσῶν. Μακριὰ, οἱ λόφοι κοκκινίζουν ἀκόμα τυλιγμένοι στὰ σύννεφα).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ὡς τὴν τελευταία πνοὴ τὸ παιγνίδι τῆς ζωῆς ἐναντίον τοῦ θανάτου. Ἐσὺ δέν ἀνίχνεις στό εἶδος μου.

ΦΛΑΜΜΑ. — Ποῖα εἶσαι σὺ ; Ποῖα εἶσαι ;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Στάσου !

(Ἀνεβαίνει στό πεζοῦλι καί σκύβει λιγάκι ἀπ' ἔξω· κοιτάζει τὸ πλῆθος πού οὐρλιάζει, τὴν πολιτεία πού σκοτεινιάζει, τὴν πάλη τῶν συννέφων, τὸν ἄγριον ὀρίζοντα. Τὰ χέρια τῆς ψάχνουν στό στήθος γιά νά βροῦνε τὸ κρυμμένο στυλῆτο).

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ. — Ἡ Αὐτοκρατορίσσα ! Ἡ Αὐτοκρατορίσσα !

(Μιὰ ὀμβροντία ἀπὸ φωνὲς ξεσπάει στὰ πόδια τῆς κατάπληκτης γυναίκας. Αὐτὴ στρέφεται, πλησιάζει τὸν Φλάμμα πού στέκεται ὀρθός, παγωμένος, ἀκίνητος. Τὸν ἀγκαλιάζει σφιχτὰ μὲ τὸ ἀριστερὸ τῆς μπράτσο, πιέζει τὸ κορμί του μὲ τὸ δικό τῆς, σφίγγει τὸ στόμα τῆς ἀπάνω στό δικό του, ἀγγίζει τὰ βλέφαρά του μὲ τὰ δικά τῆς, σκεπάζει σχεδὸν τὸ χλωμό του πρόσωπο μὲ τὸ φωτεινὸ δικό τῆς. Καί καθὼς τὸν ἔχει ἔτσι ἀγκαλιασμένο, τοῦ βυθίζει κρυφὰ τὸ στυλῆτο στὴν καρδιά. Αὐτὸς ἀφίνει μιὰν ἀδύνατη φωνὴ καί πεθαίνει. Ἐκεῖνη ἐγκαταλείπει τὸ στυλῆτο καρφωμένο στὴν πληγὴ, κρατᾶει τὸν σκοτωμένο μὲ τὰ δὴ τῆς χέρια, τὸν ἀκουμπάει στὴ γῆ, τὸν ξεπλώνει).

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ. — Θάνατος στὸν Φλάμμα ! Κάψτε τίς πόρτες ! Φωτιά ! Φωτιά ! Κρεμάλα !

(Ἡ Κομνηνὴ σκύβει ἀπάνω στό πτώμα· βγάζει τ' ὄπλο ἀπ' τὴν πληγὴ· ὀρμάει στό παράθυρο. Τὰ φῶτα τὴν κάνουν νά λάμψει· ὁ ἀέρας τῆς ἀναδεύει τὰ μαλλιά).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (φωνάζοντας). — Ἄκουστε ! Ἄκουστε !
ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ. — Ἡ Αὐτοκρατορίσσα ! Ἡ Αὐτοκρατορίσσα ! Κρεμάλα ! Κρεμάλα !

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. — Ἄκουστε ! Ὁ Ρουτζέρο Φλάμμα πέθανε. (Στὰ πρῶτα ἀνθρωποκόματα γίνεται λίγη σιωπὴ· ἀπὸ μακριὰ ἐξακολουθεῖ ὁ θόρυβος)
Ὁ Ρουτζέρο Φλάμμα πέθανε. Ἐγὼ τὸν ἐσκότωσα, μὲ τὰ χέρια μου.

(Ἀπὸ τ' ἀμέτρητα στήθη ξεσπάει πάλι ὁ κεραυνός).

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ. — Τὸ κεφάλι του ! Τὸ κεφάλι του ! Πέταξέ μας τὸ κεφάλι του !

(Ἡ Κομνηνὴ στρέφεται ἀπότομα. σφίγγοντας ἀκόμα στὰ χέρια τῆς τὸ αἱματομένο μαχαίρι. Μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα κοιτάζει τὸ πτώμα τοῦ Φλάμμα πού βρίσκεται ξεπλωμένο στὰ πόδια τῆς. Ἡ τραγικὴ τῆς ψυχὴ ἐκδηλώνεται σὲ μιὰ τρεμουλα πού τὴν ταράζει ὀλόκληρη. Πίσω ἀπ' τὸ κεφάλι τῆς φαίνεται ὁ σκοτεινὸς οὐρανός, ἡ ἱερὴ πολιτεία πού βυθίζεται στό σκοτάδι, ἐνῶ ὁ ἀνθρώπινος ὀκεανὸς ξεσπάει ἀκόμα σὲ ἀτέλειωτους βρυχηθμούς).

Τὸ κεφάλι του ! Τὸ κεφάλι του ! Πέταξέ μας τὸ κεφάλι του !

(Μετάφραση)

ΜΙΧ. Σ. Χ. ΚΟΚΚΑΛΗΣ

Henri de Régnier

ΤΡΙΑΝΟΝ

Μιὰ ἀνάμνηση βασιλική, θλιμμένη, τρυφερὴ πλανιέται μὲς στ' ἀνάκτορο καί τριγυρνᾷ στὰ δέντρα. Μοῖρα ἐνωμένη μὲ μιὰ τραγικὴ θανάτῃ ψιμμύθιο καί ποῦδρα πῶχον γίνεται αἶμα καί στάχτη.

Στὸν ἔρμο κῆπο ἀκούω νά σχίζει ἡ ἀξίνα τὴν ἱτιά, πού τρυφερὰ ἐμυρμούραε τὸ φευγάτο περιστέρι. Τὰ ρόδα ἀνθοστολίσανε τοῦ κτυσώλειου τὸν ἴσκιο, τὸ ρυάκι ἀργὸ κυλᾷ κιὸ μπάγκος μοιάζει νά προσμένει.

Μιὰ ἀνάμνηση ἀκουμπᾷ ἀπὸ πίσω ἀπὸ τίς πολυθρόνες. Μὲς στὰ μαρμάρινα ἀντηχεῖ κατῳφλῖα κάποιον βῆμα. Χαμογελᾷ ἕνα φάσμα στὸν καθρέφτη ἐμπρὸς καί σβύνει.

Στερεῦει ἡ στέρνα καί μὲς στό βυθὸ τὰ ὠχρὰ τὰ φύλλα, κάτω ἀπ' τὰ μαῦρα τὰ νερά, χρυσὸ ἔχουν σχεδιάσει κάποιον βασιλικὸ ἀριθμὸ καί κάποιον ἀρχικὸ γράμμα.

ΛΗΔΑ

Στὴ στέρνα, ὅπου τὸ μάρμαρο στρογγυλεμένο ζώνει τὸ κύμα, πού, μέσα στό λήθαργό του, τρεμουλιάζει ἀπ' τίς ρυτίδες πού χαράζει ἡ μύτη κάποιου κύκνου, πού στὸν πρασινισμένο του κοιτάζεται καθρέφτη,

Δυγίζει τὸ κορμί, πού ἡ ἀναμνητὴ τῶν σκληρῶν. Μόλις ἀγγίζει τὸ νερὸ μὲ τοῦ ποδιοῦ τὴν ἀκρὴ κ' ἡ ἀγωνία τῆς στό σκληρὸ χαλκίωμα ἀκουμπάει κ' εἶναι ἐνταση ὅλη, στό βουδὸ μέταλλο, ἡ κίνησή τῆς.

Οἱ κύκνοι πού νωχελικοὶ γύρω τῆς κολυμποῦνε σιμώνουν καί μὲ τὴ φτερούγα ἀγγίζουν τὴ Νύμφη καί στὰ πλευρὰ οἱ κυματιστοὶ λαιμοὶ τοῦ τῆ χαϊδεύουν.

Κιὸ μπροῦτζος μέσα στὰ νερὰ μοιάζει ὄλος ἀγωνία, καί λὲς πὼς λαχταρᾷ ἀπ' τὴ μυθικὴν ἀκόμη ἀγάπη, πού τὴ βουδὴ τοῦ σάρκα, ὡς καλὸν ὕπνο, τοῦ ταράζει.

(Cité des Eaux)

ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΖΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

ΟΥΓΟΣ ΦΟΝ ΧΟΦΜΑΝΣΤΑΛ

Ο Χόφμανσταλ (γεννήθηκε στη Βιέννη τό 1874), για έναν αναγνώστη απαρασκευάστο, είναι σκοτεινός ποιητής. Κάποτε μάλιστα, βραχνίζοντας κανείς τή σκέψη του για να τον έρμηνεύση, θα θυμηθῆ ἢ τὰ λόγια τοῦ Schopenhauer καὶ θὰ διστάσῃ νὰ τοῦ ἀπονεύμῃ τὸν τίτλο, ποῦ τοῦ ἀξίζει, ἢ τοῦ Ζαρατούστρα καὶ τότε θὰ πιστέψῃ, πῶς ἐπίτηδες θολώνει τὰ νερά τῆς φαντασίας του, γιὰ νὰ φανῆ βαθύς. Ὅμως δὲ συμβαίνει τίποτε ἀπ' αὐτὰ, γιατί ὁ Χόφμανσταλ δὲν κάνει ποίηση, μὰ εἶναι ποιητής. Δὲν εἶναι ὁ διανοούμενος, ποῦ ἀποκρυσταλλώνει σὲ ψυχροὺς στίχους τὰ φιλοσοφικὰ πορίσματα καὶ τὴ φιλοσοφικὴ πείρα του. Εἶναι ὁ ποιητής, ποῦ πονεῖ ἀπὸ φιλοσοφικὴ ἐπίγνωση. Κάποτε μάλιστα κι' ἀπὸ ἀπλὴ φιλοσοφικὴ διαίσθηση. Γιατὶ ὁ Χόφμανσταλ μιᾶς μόνον ἀλήθειας ἔχει ἀποκτήσει βαθύτατην ἐπίγνωση, τῆς ἀλήθειας τοῦ «σκοτεινοῦ» Ἡρακλείτου, πῶς : πάντα ρεῖ. Καὶ γιατί συχνὰ στέκεται μὲ μιὰ πονεμένην ἀπορία μπροστὰ στὸ ἀνεξερεύνητο καὶ ρωτᾷ πράγματα, στὰ ὁποῖα καμμιά πείρα, καμμιά γνώσις δὲν μποροῦν ν' ἀπαντήσουν. Ἡ ποίησή του δὲν εἶναι φιλοσοφικὴ. Ὁ Χόφμανσταλ, καθὼς ὄχι μόνον στὰ λιγοστά του ποιήματα (1) φανερώνει, μὰ καὶ σ' ὀλόκληρο τὸ σημαντικώτατο θεατρικὸ του ἔργο, (2) εἶναι ἕνας ποιητὴς βαθύτατα αἰσθηματικός. Ἄν χρειάζεται μιὰν ἐρμηνεία, αὐτὸ συμβαίνει γιατί ὁ πόνος του, ποῦ δὲν ξεσπᾷ ποτὲ σὲ δάκρυα, δὲν εἶναι ὁ πόνος τῆς ἀγάπης ἢ τῆς δυστυχίας, μὰ ἕνας πόνος, ποῦ ἔχει κοσμογονικὲς ἀφορμὲς, ἕνας πόνος ποῦ ἐνδιαφέρει τὴν ἀνθρώπινην ὑπαρξὴ γενικὰ ὡς ὑπόστασις μέσα στὸ Σύμπαν, ὡς μοιραῖο σελάγισμα καὶ βραδύλεμα μέσα στὸ ἀνεξερεύνητο χάος. Κι' ὁ πόνος αὐτός, ποῦ εἶναι εὐλικρινὴς καὶ βαθύτατος, ταιριάζει ἀκόμα περισσότερο ὡς δημιουργικὴ ἀφετηρία στὸν Χόφμανσταλ, ἕναν ποιητὴ, ποῦ καθὼς ὁ Γκεόργκε, ἔμεινε μακριὰ ἀπὸ κάθε σύγχρονη κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ζύμωση, ποῦ ἔζησε καὶ ζεῖ μόνος, δλόμονος, σὰν ἕνας ἐμπνευσμένος ἀσκητής, γιὰ τὴν ἐξυπρέτηση τοῦ Ἰδανικοῦ καὶ τῆς Τέχνης.

* *

Αἰσθάνομαι πάντα μιὰ ξεχωριστὴν εὐχαρίστηση, σὰν πρόκειται νὰ μιλήσω γιὰ ἕναν ποιητὴ, ποῦ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ἀκτίνα τῆς ἀτομικῆς μου προτιμήσεως, γιατί τότε μπορῶ καὶ μιλῶ πρὸς ἐλεύθερον. Ἐνδέχεται νὰναι κανεὶς ἀντικειμενικός, ἐπιστημονικὰ ἀναλυτικὸς στὴ μέθοδό του,

(1). Τὰ ποιήματα τοῦ Χ. ἔχουν περιληφθῆ σ' ἕνα μοναδικὸ τόμο : Die gesammelten Gedichte.
(2) Θεατρικὰ ἔργα τοῦ Χ. : «Μικρὰ δράματα», «ὁ Ἀνόητος κι' ὁ θάνατος», ὁ «Τυχοδιώκτης κ' ἡ τραγουδίστρια», ἢ «Ἡλέκτρα», «ἡ γυναῖκα στὸ παράθυρο», ὁ «Βασιλεὺς Οἰδίπους», ἢ «λυτρωμένη Βενετία», ὁ «Rosenkavalier» κ. ἄ. Ὁ Χ. ἔγραψε καὶ πεζὰ : Die prosaischen Schriften, τομ. 4.

μὰ, ὅσο καὶ νὰναι, σὰν ὑπάρχει ἢ προϋπόθεσις τῆς ἀτομικῆς προτιμήσεως, τοῦ ἀτομικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, σὰν κάποιος φραγκὸς νὰ ὑψώνεται μπρὸς του, ποῦ πρέπει νὰ τὸν ὑπερνικήσῃ, γιατί ἄλλοιῶς θ' ἀποτύχῃ στὸ σκοπὸ του, σὰν ἕνα καλὸ χειρουργό, ποῦ συμβαίνει νὰ μὴν κἀνῃ μιὰ κλητὴν ἐγγείρησι, ὅταν ὁ ἐγχειριζόμενος τοῦ εἶναι πολὺ προσφιλῆς, τόσο ὥστε νὰ τρέμῃ τὸ χέρι του, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ. Τὴν εὐχαρίστησιν αὐτὴν αἰσθάνομαι καὶ τώρα, προκειμένου νὰ γράψω δυὸ λόγια γιὰ τὴν ποίησιν τοῦ Χόφμανσταλ.

Ὁ Χ., ἐκτὸς ἀπὸ τὴν «Ἡλέκτρα» του, εἶναι τελείως ἄγνωστος στὴν Ἑλλάδα. Τελείως ἄγνωστος ὡς ποιητής. Ἡ «Μπαλλὰδα τῆς ἔξω ζωῆς» (1) εἶναι, νομίζω, τὸ πρῶτο λυρικό του ποίημα, ποῦ περυσιάσθη μετὰ φραγκισμένο ἑλληνικά. Κ' εἶναι ἀπὸ τὰ πρὸ χαρακτηριστικὰ του. Γιατὶ, καθὼς ἐλέγχθη ἤδη, ὁ πόνος γιὰ τὸ ἐφήμερο καὶ τὸ διαβατικὸ τῆς ζωῆς, εἶναι ἡ κεντρικὴ γραμμὴ τῆς ποιήσεως τοῦ Χόφμανσταλ.

Καὶ παιδιὰ μεγαλώνουνε μὲ τὰ βραχέα τους μάτια,
Ποῦ δὲ νοιώθουνε τίποτα, μεγαλώνουν καὶ σβύνουν
Καὶ τὸ δρόμο τους εἰ ἄνθρωποι καθὼς πάντα τραβᾶνε.

Καὶ καρποὶ μελιστάλαχοι τὰ πρὶν ἄνθρα θὰ γίνον
Καὶ τὴ νύχτα θὰ πέσουνε σὰν πουλιὰ σκοτωμένα
Καὶ θὰ σπίσουνε στὴ γῆ λίγες μέρες νὰ μέλουν.

Ναι, τὰ πάντα ρεῖ. Κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀδιάκοπην ἀλλαγῆ, δὲν ὠφελεῖται τίποτα ὁ ἄνθρωπος. Τίποτα ; Ὁχι. Εἶναι ἀρκετὴ καὶ μόνῃ ἢ ἐπίγνωση τῆς μακιοτήτος αὐτῆς καὶ γι' αὐτὸ, συναισθανόμενος τὴ θλιθερῆ, τὴν ἀλύγιστην πραγματικότητά

... πολὺ θὰ πῆ κι' αὐτός, ποῦ θὰ πῆ «βραδυάζει»,
Μιὰ λέξη, ποῦ ἀπ' αὐτὴ ὁ βλάσος ὁ στοχαζόμενος κ' ἡ πίκρα,
Καθὼς τὸ μέλι τὸ βρῶ ἀπ' τὴν κερήθρα, σταρίζει.

Κ' ἔπειτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰρθαμε ἔτσι στὸν κόσμον, γιὰ νὰ πεθάνωμε μόνο. Σ' αὐτὸ τὸ ἀδιάκοπο κύλισμα, σ' αὐτὴ τὴν αἰωνία ἐπάνοδο, φαίνεται πῶς ὑπῆρξαμε καὶ πρὶν γεννηθῶμε, φαίνεται πῶς θὰ ὑπάρχωμε κι' ἀφοῦ περάσωμε τὸ κατώφλι τῆς ζωῆς. Ἡ κούρασις, ποῦ βαρύνει τὰ βλέφαρά του, ἴσως νὰναι ἢ κληρονομικὴ κούρασις ἐκείνων, ποῦ πέρασαν. Κι' ἀκόμα ἢ μουσικὴ ἀνταπόκρισις τῆς ψυχῆς του μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀδιάφορης ὕλης, σὰ νὰ προοιωνίζεται μιὰν ἄλλη μελλοντικὴν κατάστασις ζωῆς. Ἡ ὑπαρξὴ, ἢ τόσο θλιθερῆ αὐτὴ ὑπαρξὴ, μπορεῖ τοῦλάχιστον νὰ μᾶς ἀφήνῃ μιὰ τέτοια παρήγορον ἐλπίδα. Γιατὸ καὶ τὸ μέρος του πρέπει νὰναι, βέβαια,

..... πρὸ πολὺ ἀπὸ τούτης
Τῆς ζωῆς μιὰ φλόγα, ἢ μιὰ λύρα, λαχνη.

Καὶ γιατὸ βρίσκεται κάποιος θέλγητρο στὴ ζωῆ. Εἶναι ὠραῖος ὁ πόνος τῆς καὶ ἡδονικὰ ὀδυνηρῆ κι' αὐτὴ ἀκόμα ἢ ἐπίγνωσή του πῶς θὰ τὴ χάσῃ μιὰν ὄρα, πῶς θὰ περάσῃ κι' αὐτὸς καὶ θὰ φύγῃ.

1) Δημοσιεύθηκε στὸ 10ο φύλλο τῆς «Μούσας», τὸ Μάιο τοῦ 1921.

Ἔχω πάντα στὸ νοῦ μου τὰ λόγια τοῦ Bethge γιὰ τὸν Χόφμανσταλ : «Εἶναι σὰν ἕνα παιδί, ποῦ κάνει ἐρωτήσεις, σὶς ὁποῖες ἕνας μεγάλος ἀδυνατεῖ ν' ἀπαντήσῃ τότε τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ ὑψώνονται πρὸς τὸ μεγάλο τρυχημένον κι' ἀπαιτητικὰ κέπειδῃ δὲ βρίσκει καμμιά λύσι, δὲν ξέρει τί νὰ ὑποθέσῃ κ' ἕνα ἀκατανόμαστο πένθος χύνεται στὴν ὄψη του, τόσο μεγάλο καὶ τόσο σκληρὸ, ποῦ δὲν μπορεῖ ν' ἀναλυθῆ σὲ δάκρυα». Ναι, αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ὁ Χόφμανσταλ. Μέσα στὸ ποίημά του, «Τερταίνες γιὰ τὴν δικαστικότητά», ἀμετάφραστο δυστυχῶς, ὁ ποιητὴς, αἰσθανόμενος ἀκόμα στὰ μάγουλά του τὴν πνοὴ τῶν ἡμερῶν ποῦ ἔφυγαν, ποῦ ἔφυγαν γιὰ πάντα, δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ στὸ νοῦ του τὸ πῶς ὄλα φεύγουν ἔτσι, τὸ πῶς κι' αὐτὸ τὸ ἴδιο του τὸ ἐγὼ, χωρὶς νὰ ἐμποδισθῆ ἀπὸ τίποτα, ξεγλύστρησάπὸ ἕνα μικρὸ παιδί, ἀλλόκοτα ξένο καὶ βουδὸ τώρα γι' αὐτὸν σὰν ἕνα σκυλί, κι' ἀκόμα αὐτό : ὅτι ἔζησε ἐδῶ κ' ἐκατὸ χρόνια πρὶν κ' εἰ πρόγονοί του, ποῦ φοροῦν τὰ νεκροσάβανα τους, εἶναι τόσο συγγενεῖς, τόσοσ ὅμοιοι μ' αὐτὸν, ὅσο καὶ τὰ ἴδια του τὰ μαλλιά ! Αἶ, αὐτὴ ἢ ἀπορία, αὐτὸ τὸ δέος, αὐτὸς ὁ τρόπος τοῦ αἰσθάνεσθαι τέλος εἶναι μιὰ «φυσικὴ κατάστασις» γιὰ τὸν ποιητὴ καὶ θάταν ἀνόητος ὅποιος θὰ νόμιζε πῶς στὴν τέτοια ποίησι τοῦ Χόφμανσταλ ὑπάρχει μιὰ λογικὴ προϋπόθεσις, μιὰ κριτικὴ ὑστεροβουλία, κάτι τέλος ποῦ νὰ κἀνῃ τὰ τρυγούδια του περισσότερο φιλοσοφικὰ παρὰ λυρικά.

Δυστυχῶς ὁ λυρικός Χόφμανσταλ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ μεταφραστῆ. Κ' εἰ λόγια εἶναι πολλοί. Οἱ δυὸ κυριώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς : Ὁ Χ. δὲν ἔχει σταθερὸ περιεχόμενο. Τὰ ποιήματά του εἶναι ὄλο διαθέσιμα καὶ ὑπονοούμενα, καὶ ἢ κατὰ λέξιν μετὰφρασή τους θὰ τὰ γύμνωσε ἀπ' ὄλο τὸ μυστικὸ τους θέλγητρο. Ὑστερα ὁ λαμβικός στίχος του περυσιάζει τόσες ἐσκεμμένες αὐθαιρεσίες, γιὰ λόγους καθαρὰ μουσικούς, ποῦ ἂν ἕνα ποίημα τοῦ Χ. μεταφραστῆ σὲ ὁμαλὸ στίχο, θὰ πάρῃ μιὰ νοικοκυροσύνη, ποῦ δὲ θὰ ταιριάζῃ οὔτε στὸ χαρακτήρα του, οὔτε στὴ βαθύτερη μουσικὴ του σύλληψιν. Ἐννοεῖται πῶς αὐτὸ δὲ συμβαίνει πάντα κι' ὁ Χόφμανσταλ εἶναι ἀπὸ τοὺς τεχνίτες, ποῦ καλλιέργησαν στὸν τόπο του ὄλο λίγοι, ὄχι μόνον τὴ γλώσσιν, μὰ καὶ τὸ στίχο. Τὸ ὑπέροχο ποίημά του «Vorfrühling» (πρῶτη ἀνοιξι), ποῦ δὲ μιλεῖ ἄλλο παρὰ γιὰ τὸ ἀεράκι, ποῦ πνέει, εἶναι ἀπὸ τίς γοργῆς ἐκεῖνες μετρικῆς μελωδίας, ποῦ κι' ὁ Γκαίτε ἀκόμα δὲ θὰ δίσταζε νὰ ὑπογράψῃ :

Er läuft der Frühlingswind
Durch kahle Alleen,
Seltsame Dinge sind
In seinem Wehen.

Er hat sich gewiegt
Wo Weinen war,
Und hat sich geschmiegt
In zerütt tes Haar, (1)

* *

Γιὰ τὴ σημεῖσις γενικὰ τοῦ Χόφμανσταλ μέσα στὴ σύγχρονη πνευματικὴ ζωὴ τῆς Γερμανίας δὲ θὰ μπορούσα

νὰ μιλήσω, χωρὶς ν' ἀναμίσξω καὶ τὸνομα τοῦ Γκεόργκε καὶ χωρὶς ν' ἀνακινήσω ζητήματα, ποῦ ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ στενὸ περιθωρικὸ αὐτὸ πλαίσιο. Ἐν τούτοις θὰ μπορούσα νὰ ἐπαναλάβω ἐδῶ, πῶς ἢ ποίησι τοῦ Χ., ἀναμισθῆτητα περισσότερο κι' ἀπὸ τοῦ Γκεόργκε, δὲν εἶναι ἢ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ ἐνὸς αὐστηροῦ αἰσθητικοῦ δόγματος. Τὸ ὑπάρχον δόγμα βγήκε ἀπὸ τὸ ἔργο του, ποῦ εἶναι ἀθόρμητο ὄλο καὶ κάθε ἄλλο πηγαιὸ λυρικὸν ἔργο. Ὁ Χόφμανσταλ, χωρὶς νὰ προηγεῖται καὶ σ' αὐτὸ τοῦ Γκεόργκε, ζήτησε ν' ἀπαλλάξῃ τὴν τέχνη ἀπὸ τίς ἀσημαντικὲς καθημερινότητες τῆς ζωῆς (βλέπε Λίλιενκρον, Χένκελ, Χόλτς, Φίλκε, ἐν πολλοῖς καὶ Ντέμελ). Δίκαια ἢ ἀδικα, ἀδιαφόρησε γιὰ τίς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς του κ' ἐξυπρέτησε μὲ ὀρησκευτικὸ φανατισμὸ τὴν τέχνη ὡς μιὰ ἐόρτη, ποῦ βρῖσκεται ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου καὶ ποῦ θάνατι, σὲ καθ' ἐποχῆ, ἢ ξεχωρῆ λατρεία καὶ τὸ ξεχωρὸν ἰδανικὸ τῶν ἐκλεκτῶν ἀνθρώπων. Μέσα σ' ἕνα ματεριαλιστικὸ περιβάλλον, ποῦ κυοφόρησε τὴν ἰδέα τοῦ πολέμου κ' ἐπέφερε τὴν

Hugo v Hofmannsthal

καταστροφὴ τῆς χώρας του, στάθηκε μαζί μὲ τὸν Γκεόργκε ἕνας μοναχικός ἀπόστολος τῶν ἰδανικῶν ἐκείνων, ποῦ ἐξυπηρετοῦν τὴν ψυχὴν κ' ὄχι τὴν ὕλη. Ἄν πρόκειται νὰ τὸν καταδικάσῃ ἢ κοινωνικὴ ἱστορία, δὲν ξέρω, πάντως ὁ κριτικός τῆς τέχνης ἔχει καθήκον νὰ σταματήσῃ μπρὸς στὸ ἔργο του, γιατί τὸ ἔργο του εἶναι ἤδη μιὰ πραγματικότης. Μόνον κοντόφθαλμοι καὶ στείροι μποροῦν νὰ πιστεύσουν πῶς ὁ τεχνίτης εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ βλέπῃ καὶ νὰ αἰσθάνεται ὅπως τὸ οὐνόλον. Ἐκεῖνο ποῦ ξεχωρίζει τὸν τεχνίτη ἀπὸ κάθε ἄλλον ἄνθρωπο, εἶναι ὁ ἰδιαιτέρος τρόπος ἀκριβῶς

(1) Μετὰφρ.—Πνέει ὁ ἀνοιξιάντικος ἀνεμος, ἀνάμειξ ἀπὸ γυμνῆς ἀλλέας· παρὰ ἕνα πράγματι εἶναι μὲς στὴν πνοὴ του.—Δικνίστηκε ἐκεῖ, ποῦ ἦτανε κλάμα καὶ μερθεύτη μέσα σὲ λυτὰ μαλλιά.

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ = = = = =

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 8 = = = = =

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΔΡΑΧ. 25.—

» » ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ » 12.50

» ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΦΡ. ΧΡ. 15.—

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΑΧ. 2.—

Συνδρομητές γράφονται στα γραφεία μας, Πραξιτέλους 8 και στο «Αθηναϊκό Βιβλιοπωλείο» Χρ. Γανιάρη και Σιας, 3 οδός Σοφοκλέους.

πού βλέπει και πού αισθάνεται. Ο Γκαίτε το είπε καθαρά: «Ενώσω κρατιόμαστε σε γενικότητες, ο καθένας μπορεί να ζωγραφίσει σαν κ'έμας· αλλά κανένας δεν μπορεί να ζωγραφίσει σαν κ'έμας, όταν η ζωγραφιά μας είναι ατομική. Γιατί; Γιατί ζωγραφίζουμε εκείνο που μόνον έμεις γνωρίζουμε. Δεν πρέπει να φοβόμαστε πως ένα ιδιαίτερο γεγονός δεν θα τύχει καμμιάς συμπαθείας...» Κι' άλλος μόνον αν ήταν διαφορετικά!

— — — Εξαναγυρίζω στον Χόφμανσταλ, για να τονίσω πως οι περιθωριακές αυτές σημειώσεις άφορουν αποκλειστικώς το λυρικό ποιητή. Ο λυρικός Χ. είναι ένας από τους ατομικώτερους ποιητάς της σημερινής Ευρώπης κ' είναι χαρακτηριστικό το γεγονός, πως η ιδιόρρυθμη ποιησή του είναι τέτοια από τις ίδιες της τις φυσικές, κι' όχι τις τεχνικές, ιδιότητες. Ο Χ., ζώντας με τον εαυτό του και πιστεύοντας σαν τον Γκαίτε, πως οι στοχασμοί και τα αισθήματα, πού αναπηδούν κάθε μέρα από την ψυχή του ποιητού, θέλουν και πρέπει να εκφραστούν, εξέφρασε με μιαν επιδάλουσα αξιοπρέπεια την στοχαστικά πνευμένη αισθαντικότητά του. Όταν καταλάβει κανείς την ψυχική σύνθεση του Χόφμανσταλ, τότε θα βρῆ και στα πιδά παράξενα φαινομενικώς τραγούδια του, σα μιλεί για το μεγάλο καρδί πώς μάς πηγαίνει (στο θάνατο) κυλώντας μουγκά πάνω στα βαθυγάλαζα νερά, με παράξενα σχηματισμένα τα κίτρινα γιγάντια πανιά του, θα βρῆ κ'έχει άκόμα τ'αυθόρμητα κινήματα μιās φυσικής λειτουργίας. Καταντ' άνιαρό πια να επαναλαμβάνεται τόσο συχνά. Μά εφόσον υπάρχει ανάγκη δε θα κουρασθούμε να το διακηρύττωμε. Την τέχνη δεν την ενδιαφέρει τι αισθάνεται, τι σκέπτεται ή τι πιστεύει ο καλλιτέχνης. Την ενδιαφέρει μόνο να αισθάνεται, πράγματι, να σκέπτεται και να πιστεύει σε κάτι, αδιάφορο σε τί, κι' άκόμα ο τρόπος πού εκφράζει, τι αισθάνεται και τι σκέπτεται και τι πιστεύει.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

HUGO von HOFMANNSTHAL

ΚΑΠΟΙΟΙ ΒΕΒΑΙΑ...

Κάποιοι βέβαια πρέπει να πεθαίνουν κάτω, Κει πού αλύκτικ άνοίγουν τα κουπιά των πλοίων, Άλλοι πάλι πάνω, πλάϊ στον οίκα μένουν, Ξέρουν πέταγμα πουλιών, πολιτείες άστέρων.

Κάποιοι στέκουν πάντα με βρεχά τα μέλη Στης τρικυμισμένης της ζωής τις ρίζες, Γι' άλλους είναι πάλι θρόνοι έτοιμασμένοι Πλάϊ σε Σίβυλλες και σε ρηγοπούδες Κ'έχει μένουν όπως σε δικό του, σπίτι Μ' έλαφρό κεφάλι κ' έλαφρά χέρια.

Όμως άπ' των πρώτων τη ζωή ένας ίσκιος Πέφτει μέσθ στη ζωή των άλλων, Κ' οι βρεχά είναι θμοια με τους έλαφρούς, Σαν πού ο άγέρας είναι με τη γῆ, δεμένοι :

Κάματος λαών τέλεια ξεχασμένων Άπ' τα βλέφρα μου δεν μπορώ να διώξω Κι' άπ' την τρομαγμένη την ψυχή να κρύψω Το βουδ' πέσιμο μακρωνών άστρων.

Πλάϊ στο πεπρωμένο το δικό μου κλώθειον Πλήθος άλλα, κ' η Γκαίτε κίτζει με όλα κ'άτα, Και το μέρος μου είναι πού πολύ από τούτης Της ζωής μιá φλόγα, η μιá λύρα, ίσχνή.

ΟΙ ΔΥΟ

Στο χέρι της το κύπελλο κρατούσε, Το κύπελλο κ'αυτή, είχαν όμοιο στόμα, Τόσο έλαφρά και βέβαια περπατούσε, Ούτε σταλιά δεν έσταξε στο χῶμα.

Το χέρι του ήταν βέβαιο κ'έλαφρό: Σε νέον επάνω ένα άτι είχε καθίσει. Με άνέμελο ένα κίνημα κι' άργό Τόκανε τρέμοντας να σταματήση.

Άλλ' όταν, για να πάρη το έλαφρό Το κύπελλο άπ' το χέρι της, κινήθη, Σα ναταν και στους δυο πολύ βαρύ: Γιατί έτρεμαν κ'οι δυο και δε δυνήθη Το ένα τόχέρι το άλλο για να βρῆ, Και το πυρό κρασί στο χῶμα έχύθη.

(Μετάφραση)

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

GIOVANNI PAPINI

Η ΑΡΗΣΗ¹⁾

Έγνώρισα—εδῶ και δέκα χρόνια—δυο ανθρώπους (δυο φίλους!) πολύ παράξενους για την υπερβολή και την αντίθεση των χαρακτήρων τους. Έμαθα μάλιστα και πως έτελείωσε η φιλία τους και η ζωή τους. Έπειδή δε σε κανέναν από τους δυο δεν ύποσχέθηκα να το κρατήσω το μυστικό, θα άφηγηθῶ τα πάντα με λίγα λόγια.

Είχαν δυο όνόματα οποιαδήποτε: ο ένας, νομίζω, έλεγόταν Πέτρος και ο άλλος Άλέξανδρος, αλλά στα άλλα ήταν κάθε άλλο παρά κοινοί. Δηλαδή και στα άλλα ήταν κοινοί, αλλά μόνο στο έξωτερικό, στην εμφάνιση, στους τρόπους και το περπάτημα, ώστε άμα τους δει ένας άλλος από μακριά να πει άμέσως: αυτός ο άνθρωπος δε γεννήθηκε στα βουνά και δεν είνε κόμης.

Άλλά το έσωτερικό τους—η ζωή, οι συνήθειες, οι σκέψεις και οι φόβοι τους—πόσο και πόσο άπιστευτα διαφορετικό! Διαφορετικοί μεταξύ τους και διαφορετικοί από τους άλλους δεν ήταν, όπως στους μεγάλους εκκεντρικούς και τους άγιους, στο να κατέχουν σπάνιες άρετές και άγνωστες, αλλά στην άπόλυτη και παράλογη υπερβολή από ιδιότητες τις οποίες έχουν όλοι οι άνθρωποι, άκόμη και αυτοί που δεν τις μαρτυρούνε.

Ο Πέτρος, ο πρώτος, μπορούσε να ονομαστέι έταῖρος και μαστροπός, χωρίς υπερβολή. Ήταν δηλαδή ο άνθρωπος που είνε έτοιμος για όλα, για να δοθεί, να πει άμέσως το ναί, να δεχτεί, να υποκύψει, να ύποστει τα πάντα, να γίνει θύμα, όργανο παθητικό, άρκει να πληρωθεί. Καμμιά πρόταση δεν άρνήθηκε ποτέ, και δεχόταν την μεγαλειότερη ταπεινώση—όλα είχαν γιαυτόν την πληρωμή τους. Άρκει να τον επλήρωνε κανείς, κιαυτός, με την ψυχή του και το σώμα, ήταν στην διάθεση του πληρωτή.

Έξοϋσε πουλιώντας διαρκώς τον εαυτό του, το έγω του, την ατομικότητά του, την ελευθερία του, την τιμή του. Ήταν κανείς που ήθελε να μπατίσει και να κακοποιήσει κάποιον στη μέση μιās πλατείας; Ο Πέτρος δεν έλεγε όχι: χρειάζονται τόσα! και άμέσως η δουλειά του εγινόταν. Ήταν κανείς που ήθελε να φανταστέι, ότι μετατρέπει τις ιδέες ενός άλλου σύμφωνα με τις δικές του; Ο Πέτρος τον άκουε, άντιστεκόταν λιγάκι στην άρχή για να ευχαριστήση περισσότερο τον άλλο, και στο τέλος εδήλωσε,

(1) Η «Αρνήση» είναι παρμένη από τις «Buffonate», ένα από τους πιδ δυνατούς και τολμηρούς συνάμα τόμους πεζογραφημάτων, του γνωστοτάτου σήμερα Φλωρεντινού φιλοσόφου. Ίσως η «Μούσα» να μπορέσει άργότερα να δημοσιεύσει άποσπάσματα από το τελευταίο του, πού λίγου καιρού έκδομένο, βιβλίο «Η Ίστορία του Χριστού», πού τόσο θόρυβο επροξένησε στην Ευρώπη, παρουσιασμένο ως το pendant του προγενέστερου άθεϊστικού του έργου «Τ'άπομνημονεύματα του Θεού».

ότι είχε πειστέι, ότι ο άλλος είχε δικιο. Για όλα ήταν έτοιμος—και το άθροισμα στην τέπη του.

Παρουσιαζόταν άνάγκη για ένα συνδαιτυμόνα την τελευταία στιγμή, για ένα ψευδομάστρα, για ένα μαστροπό, για ένα θορυβοποιό, για ένα πού να δανείζει τ' όνομά του, για ένα πού να δέχεται προσβολές και άστεία εις βάρος του; Ήταν αυτός, άιώνιος αυτός, έτοιμος για κάθε τί. Άρκει να του έξοφλουσαν το λογαριασμό, κ'εγινόνταν όλα. Ίποτε πια δεν ήταν δικό του: οι αντίληψεις και οι άσχολίες του ήταν στη διάθεση εκείνου που επλήρωνε τα περισσότερα. Έφθασε στο σημείο να παραδώσει και τη γυναίκα του άκόμη, άρκειτες φορές, άφου πρώτα του μετρήθηκε ένα καλό ποσόν. Ήταν ένας άνθρωπος που δεν άνηκε πια στον εαυτό του, ένας άνωσπος από τους πιδ ταπεινούς, αλλά κάποτε και γενναϊόδωρος σ'αυτούς που δε μπορούσαν να πληρώσουν πολλά. Τα περισσότερα μάλιστα άπ' όσα έκέρδιζε τ'άδινε στους φτωχούς: τον είδαν πολλές φορές να ύποβαστάξει στο δρόμο γέρους και στραβούς και ξέρω πως εδούλεψε μέρες και νύχτες για τους άλλους, δίχως άμοιβή. Άλλά του κάκου: κανείς δεν τον εκτιμούσε.

Και όμως ο άλλος, ο Άλέξανδρος, όσο και να μη τον άγαπούσε, δε φοβόταν να πηγαίνει μαζί του, αν και ο χαρακτήρας του ήταν αντίθετος. Ο Άλέξανδρος δεν έλογάριαζε παρά τον εαυτό του, και τίποτ' άλλο εκτός από τον εαυτό του. Δεν εδιάβαζε βιβλία για να να μη του αλλάξουν τις ιδέες του, δε συζητούσε με άλλους για τον ίδιο άρρώστεια. Από τις σκέψεις που άκουσε δίχως να το θέλει, μιá μόνη του άρεσε, αυτή του περιφήμου Γιαγκ-Τσιού: «Αν με μιá τρίχα άπ' τα μαλλιά σου θα μπορούσες να σώσεις όλον τον κόσμο, μη την δώσεις». Ο Άλέξανδρος τίποτε από τον εαυτό του δεν εδινε, ούτε από τα πράγματά του, και ο έρωσ του προκαλούσε φρίκη, όπως η άμαρτία στον άσκητή. Σε κανένα δεν έλεγε τις σκέψεις του, ούτε τις έγραφε ποτέ. Έξοϋσε μόνος του, χωρίς τη συντροφιά μιās γυναίκας. Η άγάπη πρὸς τον εαυτό του και πρὸς τα πράγματά του είχε κάτι το μανιακό. Ήταν πλούσιος με χτήματα και σπίτια, και όμως εγκρίνιαζε κάθε πού θα πλήρωνε ένα κοστούμι και άλλα πράγματα άπαραίτητα. Τίποτε δεν ήθελε να χάσει για πάντα άπ' όσα περάσαν άπ' τα χέρια του. Στο σπίτι του, έφύλαγε τα μαλλιά που του είχαν κόψει και σ'ένα κουτί τα νύχια και τους κάλους. Έλεγε δωμάτια γεμάτα κρεμαστάρια με όλες τις φορεσιές που είχε φορέσει ως τότε και άτέλειωτες σειρές από χαλασμένα και τρύπια παπούτσια.

Αν κάποτε έβγαινε το βράδυ, και στο φῶς μιās λάμπας ή του φεγγαριού το κορμί του έρριχνε σκιά, επρόσεχε να περπατέι με τρόπο, ώστε κανείς να μην πατήσει τη σκιά του και αν κανείς έβραζε το πόδι άπάνω της εδύμωνε και έβλαστημούσε.

Handwritten signature or mark at the top of the page.

Δυο ανθρώπους τόσο διαφορετικούς, τόσο αντίθετους στον χαρακτήρα εινε δύσκολο κανείς να τους βρει και σχεδόν αδύνατο να τους δει να πηγαίνουν μαζί. Και όμως αν παρουσιαζόταν ανάγκη, θα είχα και μάρτυρας να το αποδείξω. Ο Πέτρος, μπορούσε κανείς να πει πως ήταν ο μόνος άνθρωπος που γινόταν δεκτός στο σπίτι του Αλέξανδρου, και συχνά τους έβλεπαν μαζί στο δρόμο, πάντα σιωπηλούς, αλλά ποτέ θυμωμένους. Ο Αλέξανδρος νομίζω, πως είχε την εντύπωση, ότι κατέχει ένα κορμί παραπάνου, έντελως δικότου, όταν είχε μαζί του τον Πέτρο. Και αυτός δεν αντιστεκόταν: παράδινε τον εαυτό του χωρίς ανταμοιβή κ' έσεβόταν τις μανίες του άλλου χωρίς να χαμογελάει. Τον θαύμαζε, όπως ή νύχτα πρέπει να θαυμάζει τη μέρα.

Και όμως, μια τέτοια θαυμαστή φιλία δεν ήταν για να διαρκέσει για πάντα.

Μια μέρα οι δυο αντίθετοι ήταν μαζί, έξω, μακριά απ' τα σπίτια τους. Ο Πέτρος έβγαλε απ' την τσέπη του ένα κουτί τσιγάρα και τ'άνοιξε: μέσα ήταν μονάχα ένα. Και τ'όφερε στα χείλια του δίχως ούτε να ρωτήσει το φίλο του μήπως το ήθελε. Ο Αλέξανδρος το κατάλαβε άμέσως κ' εφώναξε:

— Δώσε μου το τσιγάρο!

Για πρώτη φορά στη ζωή του ο Πέτρος αισθάνθηκε το αίμα του να βράζει, και άρνήθηκε, αντιστάθηκε μ' όλη τη δύναμή του, με όλο τον ατομισμό του που επαναστάτησε με μιάν.

Είπε όχι, και με το χέρι έσπρωξε το χέρι του άλλου που δεν εγνώριζε αντιστάσεις.

Ο Αλέξανδρος εταράχθηκε κ' εσαότισε τόσο από την απότομη αυτήν άρνηση, ώστε θύμωσε σε βαθμό, που δέ μπόρεσε να βγάλει λέξη μεταχειρίστηκε βία κι ο Πέτρος έτριξε τα δόντια κι από χλωμό που ήταν το πρόσωπό του έγινε κατακόκκινο.

Ο Αλέξανδρος τον παρακάλεσε—για πρώτη φορά στη ζωή του παρακάλεσε άλλον άνθρωπο—τον παρακάλεσε με λόγια συγκινητικά, με ύφος έντελως καινούργιο για αυτόν και αρκετά εύγλωττο. Όχι πια για το τσιγάρο, για το τιποτένιο εκείνο τσιγάρο, για αυτόν τον λίγο καπνό τον τυλιγμένο μέσα σ'ένα τσιγαρόχαρτο, αλλά για την αρχή του, για τον σεβασμό της θελήσεώς του.

Αλλά ο Πέτρος δεν κινήθηκε, ούτε συγκινήθηκε. Ολόκληρη η ντροπαλή ύπαρξή του όρθωνόταν μέσα του και χίλια μαστίγια του έκοκκίνιζαν το πρόσωπο και του ετέντωναν τα νεύρα. Και άρνήθηκε, επανέλαβε την άρνησή του και άναψε το τσιγάρο με ύφος προκλητικό.

Τότε ο Αλέξανδρος τον απείλησε πως θα τον σκοτώσει, αλλά του κάκου! Στο τέλος κατέβηκε σε συμφωνίες, έπρόσφερε χρήματα, περισσότερα χρήματα, και πάλι χρήματα. Κι ο Πέτρος έλεγε πάντα όχι, επέμενε στην άρνηση κ' εκάπνιζε. Κι όταν το τσιγάρο εκάηκε σχεδόν ολόκληρο, επέταξε το υπόλοιπο μπροστά του κ' έφυγε.

Την άλλη μέρα ο Πέτρος ξανάρχισε τη συνειθισμένη ζωή του. Του έτυχε μια γυιαίκα, μια κυρία την οποία κανείς δεν ήθελε να ικανοποιήσει, όσο και να μην ήταν ούτε άσχημη ούτε γριά. Ο Πέτρος, όταν έσυμφώνησε το τίμημα, έπηγε στο σπίτι της κ' εφέρθηκε σαν δραστήριος έραστής. Έπει από λίγες μέρες εφάνηκαν επάνω του τα συμπτώματα μιάν τρομερής και αγιάτρευτης αρρώστειας, Όλοι τον εγκατέλειψαν, και για πολλούς μήνες έσεργε τη συχαμερή του ζωή στο βάθος ενός κρεββατιού, με μόνη την περιποίηση ενός νοσοκόμου που τον πλήρωνε άκριβὰ και όμως του φερνόταν πολύ άσχημα.

Αλλά μια μέρα, δίχως κανείς να τον περιμένει ή να το φαντασθεί, εφάνηκε ο άλλος, ο Αλέξανδρος. Από την ημέρα που εμάλωσαν για το τσιγάρο είχαν χωριστεί και δεν ξαναϊδωθήκαν. Αλλά τώρα, στη σκέψη του μανιακού μισανθρώπου ελχ'έρθει ο άλλος—αυτός που είχε τολμήσει να του αντισταθεί και να μη λογαριάσει την εκδίκηση—και για τόσο λίγο: για δέκα μπουκιές καπνό! Κ' ένας άσυνείδητος θαυμασμός είχε γεννηθεί μέσα του για αυτόν τον άνθρωπο κ' είχε μεγαλώσει και τώρα δέ μπόρεσε ν' αντισταθεί κ' είχε έρθει, αυτός ο μεγάλος εγωιστής να ιδεί τον άποστατή, τα τον περιποιηθεί, να τον σώσει. Έστάθηκε στο προσκέφαλό του, τον εχάιδεψε, τον περιποιήθηκε, τον ετάϊσε και τον επότισε σαν παιδί του, έθυσίασε όλο τον καιρό του, τον εαυτό του, κι αυτήν ακόμα τη ζωή του. Κι αλήθεια, η άρρώστεια του Πέτρου τον πρόσβαλε άμέσως, κι αφού δεν ήταν προετοιμασμένος τον έστειλε στον άλλο κόσμο για λίγες μέρες.

Ο Πέτρος όμως κατώρδωσε να γιατρευτεί, κι ακόμα σήμερα, όσο κι αν είνε γέρος κι' άρρωστιάρης, είνε στη διάθεση του καθενός. Και αν κανείς θέλει να τον γνωρίσει για καμιά του δουλειά, ας μάθει ακόμα, ότι εκατέβασε τις τιμές.

(Μετάφραση)

M.-S.-X. KOKKALHS

CHARLES BAUDELAIRE

ΤΟ ΡΑΓΙΣΜΕΝΟ ΣΗΜΑΝΤΡΟ

Είναι μικρό κ' ήδονικό, τις νύχτες του χειμώνα, πλάι στη φωτιά ν' ακροάζεσαι, που σκιρτάει και καπνίζει, τις μακρινές τις νοσταλγίες όλοένα να προβαίνουν, με των σημάτων την βοή, που ψέλνουν μέσο στην πάχνη.

Μακάρια αυτή η καμπάνα με το πομπικό το στόμα που, μ' όλα της τα γερατεία, στέκει, κι άντχει ακόμα πιστά την κατανυκτική κραυγή της ν' αναδίνει, σά γέρος που νυχτοφυλάει φρουρός μέσο στη σκοπιά του.

Έμέ, μου ερράγισε ή ψυχή: κι αν, στον καημό της, θέλει να ρίξει τα τραγούδια της στην πιγεργή ατμοσφαιρα της νύχτας, μα ή καχεχτικιά συχνά ή λαλιά της μοιάζει

το λούσθιο ρόγχο πληγωμένου, που τον λησμονήσαν σιμά σε λίμνη αιμάτων, σε νεκρών σωρό από κάτω, και, σ' ένα άγωνα υπέρτατον, ασάλευτος, πεθαίνει.

(Spleen et Idéal)

(Μετάφραση)

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Μονάχα ή άποστολή δυο αντίτυπων λαβαίνεται ύπ' όψη)

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ: «Παιδιού Έρωτες» κι άλλα τέτοια — Έκδότης Γ. Βασιλείου—Σταδίου 42, Αθήνα—1923.

Η ψυχολογία του παιδιού στάθηκε πολύ σπάνια, σχετικώς, αντικείμενο της αναλυτικής τέχνης των συγγραφέων κ' έξω από το Ντοστογιέφσκι, που ή έκλεπτοςμένη από την έκλυση συνειδησή του έθιξε όλες τις άπόκρυφες πτυχές της ανθρώπινης ψυχής, δε θυμάμαι συγγραφέα, που να σταμάτησε μ' επιμονή μπροστά στο δύσκολο αυτό πρόβλημα. Φυσικά, πολλοί έγραψαν με πρόθεση ν' αναλύσουν την ψυχική σύνθεση των πλασμάτων, που δεν απέκτησαν ακόμα συνειδηση των πραγμάτων και της ζωής και που μέσα τους κυριαρχεί το υποσυνείδητο και το υποτυπώδες, τόσο, ώστε να ναι πολλές φορές αδύνατος ο ψυχολογικός καθορισμός. Μα κανείς δεν άφησε ένα έργο μνημειώδες πάνω σ' αυτό και δε διστάζω να πω πως κι αυτός ο Frank Wedekind με την περιφημη παιδική τραγωδία του «Το άνοιξιάντικο ξύπνημα» ώρμήθη περισσότερο από την πρόθεση να φανή πρωτότυπος και παράδοξος, παρ' από την καλλιτεχνική ανάγκη να παρουσιάση υπό το φως της κριτικής συνειδησεώς του ένα δύσκολο ψυχολογικό πρόβλημα που κατενόησε κ' έξιχνίασε. Απ' αυτά όλα καταλαβαίνει κανείς πόσο δύσκολο είναι το έγχειρήμα ν' αναλύση ένας συγγραφέας την ψυχούσθεση του παιδιού και μάλιστα του παιδιού, που ή λόγιο κληρονομικοί ή άλλοι, παθολογικών κ' ενδιαθέτων κλίσεων, την καθιστούν ασύλληπτη, όχι μόνο στις λεπτομέρειές της, μα και στην κεντρική γραμμή της.

Το μικρό βιβλίο του κ. Φιλήντα που περιέχει τέσσερες όλες όλες σύντομες νουβέλλες, είναι μια γενναία προσπάθεια του ίδιου αυτού. Δάσκαλος το επάγγελμα, ο κ. Φιλήντας, είχε την ευκαιρία να γνωρίση το παιδί στις διάφορες εκδηλώσεις του, και προικισμένος εξ' άλλου με το δημιουργικό εκείνο ένστικτο, που καθιστά όξεια την παρατήρηση και ζωηρή τη μνήμη, μπόρεσε ν' αποταμιεύση έντυπώσεις και αναμνήσεις πολύτιμες κι από τη γύρω του ζωή κι από το ίδιο του το παρελθόν, σε τρόπο που να κατορθώση σε δυο του διηγήματα, στο «Σεληνιασμό» και στο «Την υγεία μας νάχουμε», να μάς δώση, ανεξαρτήτως της έντάσεώς της, τη συγκίνηση, που προέρχεται από την αληθινή Τέχνη. Δυστυχώς όμως, ιδεολόγος αγωνιστής εκτός των άλλων ο κ. Φιλήντας, δεν κατώρθησε πικτού να σταθί στο επίπεδο της Τέχνης. Σε πολλά σημεία, ειδικώς στο δεύτερο κεφάλαιο του διηγήματός του «Παιδιού Έρωτες», καθώς και στο άλλο το τιλοφορούμενο «Με το γρίπο», ο τεχνίτης ανγκάζεται να υποχωρήση εμφανώς μπρός στον παιδαγωγό και τον πολέμιο της λογίας παραδόσεως. Κι

αυτό ζημιώνει την καλλιτεχνική αξία του έργου του. Ο παιδαγωγός καταφεύγει σε γνώμες που δεν ενδιαφέρουν πια την τέχνη, μα τη μέθοδο και την επιστήμη. Δεν υποβάλλει πια, αλλά κηρύττει. Γιατί ο δημοτικιστής, για να αποδείξη την επίδραση της ζωντανής γλώσσας πάνω στη ψυχή του παιδιού, το παρουσιάζει άποστηθίζον ολόκληρο δημοτικό τραγούδι, που άκούει για πρώτη φορά! Ο συγγραφέας, δηλαδή, για να δώση στο έργο του την ιδεολογική και εύθυνη, το στερεί από την ψυχολογική του συνέπεια και από το βάθος του. Και να ακριβώς γιατί χτυπάμε τη σκόπιμη φιλολογία. Όχι γιατί παραδεχόμαστε πως ή ιδεολογία, οι κοσμοθεωρίες και όλ' αυτά τα ώρατα πράγματα δε χωρούν στο πλαίσιο της τέχνης, που μπορεί να περιλάβη το πών. Μα γιατί ή Τέχνη είναι πρό πάντων Τέχνη κ' έχει το δικό της τρόπο για να υποβάλλη τα πράγματα. Π.χ. ο κ. Φιλήντας τελειώνει έτσι το πρώτο διήγημα της συλλογής του: «...Κι' ακόμα τον απάλλαξε από τις νευροφυκικές διαταραχές της ηλικίας εκείνης, που κάνουν τη νεολαία περισσότερο από δυστυχισμένη...», ενφ' μια σκηνή ή ένας φυσικός διάλογος θα μπορούσαν να μάς πουν έμμεσα ή να μάς πείσουν, χωρίς να μάς το πουν καθόλου, για ό,τι φρονεί ο συγγραφέας.

Μα δεν είναι ανάγκη να επιμεινώμε περισσότερο στις αδυναμίες του κ. Φιλήντα τη στιγμή, που έχει να μάς παρουσιάση διηγηματογραφικές άρετες αξιόλογες και τη στιγμή, που δυο του διηγήματα, πρότυπα στο είδος τους για τον τόπο μας, αξίζουν μια θέση πλάι στα καλύτερα της σύγχρονης παραγωγής. Ο κ. Φιλήντας, κατά πολύ ευτυχέστερος στο διήγημα παρ' όσον στην ποίηση, μπορεί, χωρίς άμφιβολία, και το περιμένομε, να παρουσιάση μια πρώτης τάξεως εργασία, δουλεύοντας πάνω στο δρόμο, που πρώτος αυτός, έτσι συστηματικά, χάραξε στα νεοελληνικά γράμματα. Δεν έχει μόνο την παρατήρηση, μα και την αναλυτική δύναμη, που παρουσιάζει τα γεγονότα, όχι ως μοι, ραίες συμπτώσεις, μα ως αποτελέσματα κάποιων βαθυτέρων έσωτερικών άφορμών, που αυτές και μόνον ενδιαφέρουν τον τεχνίτη.

Α. Κ.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΟΥΡΕΛΛΟΥ: «Ιστορία μιάν Γυναίκας» — Έκδόσεις «Αγκύρας», 44 Μητροπόλεως 44, Αθήνα.
Α. ΑΡΗΣ: «Mea culpa», ρομάν (sic!)—Αθήνα, Έκδότης Θ. Αναστασιάδης και Σια, 1923—Δρ. 7,50.

ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

— Στις 14 Φεβρουαρίου ή κ. Κορύλλου εκκε τη δεύτερη διάλεξη της για το Σολωμό στην αίθουσα του Έλληνικού Ώδείου, υπό την προστασία, όπως πάντα, του «Συνδέσμου των Έλληνίδων υπέρ των δικαιομάτων της

γυναικός». Καί στις 13 Μαρτίου άρχισε τή σειρά των δμιλιών της για τόν Παλαμά, δίνοντας σύντομους χαρακτηρισμούς του έργου του και μερικές λεπτομέρειες από τή ζωή του.

— Στην ίδια αίθουσα συνέχισε τις δμιλίες του δ κ. Μηλιάδης. Τό βράδι τής Τετάρτης, 15 Φεβρουαρίου, εξήτασε τό Κρητικό θέατρο, έκαμε μιá σύντομη εισαγωγή στην Έπτανησιακή ποίηση και μίλησε πλατιά για τό έργο του Άντρέα Κάλλου, τοποθετώντας το στη θέση, που δικαιωματικά του άνήκει στα Νέα μας Γράμματα. Στις 7 και τις 14 Μαρτίου ανέλυσε τό έργο του Σολωμού. Στο σημείο αυτό θεωρούμε χρέος μας να σημειώσουμε, ότι ή προσπάθειά του δέν υπήρξε κριτικώτερη και περισσότερο επιτυχημένη από τήν προσπάθεια τής κ. Κορύλλου. 'Ο κ. Μηλιάδης μίλησε με ένθουσιασμό επιζήμιο στην αίσθητική έρευνα για τήν ποίηση του συνθέτου των «Έλευθερων πολιορκημένων», ένω ή κ. Κορύλλου προσπάθησε να τήν κοιτάξει με περισσότερη ψυχραιμία και συνεπώς με μεγαλύτερη έλπίδα επιτυχίας. Στην άκλόουθή του δμιλία, τής 21 Μαρτίου, δ κ. Μηλιάδης παρηκολούθησε τά έργα του Έπτανησιακού κύκλου και στάθηκε με ιδιαίτερη προσοχή μπρός στο Γεράσιμο Μαρκορά και στον Ίούλιο Τυπάλδο.

— Στην ίδια τέλος αίθουσα έκαμε δυό διαλέξεις και δ κ. Κλέων Παράσχος. Στην πρώτη, 12 Μαρτίου, επέκρινε τό «Δωδεκάλογο του γύφτου» του Παλαμά, βρίσκοντας του ώρισμένα τεχνικά και ιδεολογικά ελαττώματα. Καί στη δεύτερη, τής 19 Μαρτίου, έμίλησε για τό έργο του Άγγελου Σικελιανού, ξεχωρίζοντας ένα προς ένα τά χαρακτηριστικώτερα γνωρίσματά του.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗ «ΜΟΥΣΑ»

Φιλτάτη «Μούσα»,

Άπό ένα γράμμα του κοινού φίλου και συνεργάτη σου από τό Παρίσι κ. Μ. Βάλσα, σου αντιγράφω έδώ ένα μέρος, με τήν έλπίδα ότι, διαβάζοντάς το, θα μάς δώσης μιá γωνιά στις στήλες σου:

«'Ο κ. Σπαταλάς μούκκε τήν τιμή να μου στείλη τό βιβλίό του· δ «Κόρακας» είνε πραγματικώς ώραιάς έμπνεύσεως ποίημα και θα επιθυμούσα και ή έκφραση να έσφράγιζε τήν σύλληψη τής ιδέας: σημειώστε πώς ίσως μιλήση δ «Mercure de France», γιατί δ Lebesgue (Άστεριώτης) μου ζήτησε να του στείλω βιβλία για τήν κριτική του των νεοελληνικών γραμμάτων και μαζί με άλλα του έστειλα και τό βιβλίό του κ. Σπαταλά με άρκετές σημειώσεις. Καί σχετικά με αυτά μιá παρατήρηση. Για να μου ζητήσει δ κ. Λεμπέγκ ύλικό συνεργασίας, αυτό σημαίνει πώς τόν εξέχασαν (καθώς και έμένα) οί αυτοί λόγοι μας. Πιστέψετε ότι έδώ παρακολουθούμε τήν νεοελληνική κίνηση όχι μόνο άνιδιοτελέστερα άλλα

και δίχως κανένα πάθος ή ζούλια φιλολογική. Πότε θα μάς πιστέψουν μερικοί πώς για συμφέρο τους και όχι για δικό μας (άφου πληρωνόμαστε από τά περιοδικά) κάνουμε λόγο για τά βιβλία τους; Πώς θέλετε δ γαλλικός τύπος να μιλήση για τήν ελληνική φιλολογία; Προσωπικώς δέ μπορώ να παραπονεθώ, άφου τελευταίως πήρα άρκετά βιβλία και μίλησα στη «Revue de l'έpoque» του Ίανουαρίου, δέ βρίσκετε όμως άτοπο ένς τόσο ευγενής άνθρωπος, ένς καλλιτέχνης τέτοιος, όπως δ κ. Phileas Lebesgue, να μου ζητή τέτοιες πληροφορίες;»

'Ο κ. Βάλσας τά λέει όλα, έγώ δέν έχω να προσθέσω τίποτε άλλο από τήν υπογραφή μου.

'Αθήνα, 6 — 3 — 23.

A. ΑΡΓΗΣ

Η ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

— Τόν προπερασμένο μήνα πέθανε στο Παρίσι, σε ηλικία 76 χρονών, δ άκαδημαϊκός Φρειδερίκος Μασσόν, Ναπολεοντολόγος από τους γνωστότερους και πιό δοκιμασμένους τής εποχής μας.

— Άπό τό έκδοτικό κατάστημα Ollendorf στο Παρίσι κυκλοφόρησε νέο βιβλίό του Camille Mauclair υπό τον τίτλο «Servitude et grandeur litteraires». Στο βιβλίό του αυτό δ Mauclair διηγείται τις άναμνήσεις του από τόν φιλολογικό και καλλιτεχνικό κόσμο του Παρισιού του 1890. Άνάμεσα σ'άλλα παραθέτει κ'ένα άνεκδοτο σημείωμα του Mallarmé, καθώς και μερικούς εξαιρετικά ένδιαφέροντας καλλιτεχνικούς άφορισμούς του Rodin.

— 'Ο οίκος Payot εξέδωκε πρό όλιγου καιρού σε δυό τόμους τή «Φιλοσοφία κατά τόν μεσαίωνα» του Etienne Gilson. Πρόκειται για ένα έργο άπευθυνόμενο στον πολύ κόσμο, που δέν καταπιάνεται με ιδιαίτερες και συστηματικές φιλοσοφικές μελέτες και που θέλει να σχηματίσει μιá γενική κι όπωσδήποτε σωστή ιδέα για τήν τόσο αξιοπρόσεχτη και τόσο σημαντική σε πολλά μεσαιωνική φιλοσοφία.

— 'Ο «Βέρθερος» του Goethe ξαναεκδόθηκε στο Παρίσι από τόν έκδοτικό οίκο Grés με 10 εικονογραφίες του Tony Johannott.

— Μιá συλλογή διηγημάτων του Andre Birabeau, «Η χορεύτρια και δ Καπουτσίνος», που εκδόθηκε τελευταία στο Παρίσι από τό κατάστημα Flammarion, κρίνεται πολύ ευνοϊκά από τους Παρισινούς κριτικούς, που εξαίρουν τό γεγονός, ότι τά διηγήματα αυτά είναι γεμάτα από έξυπνες και γοητευτικές ιδέες και όμολογούν, πώς δ Andre Birabeau δέν είναι καθώς τόσοι άλλοι χιουμοριστής, άλλ' ένς άληθινός «homme d'έsprit».

— 'Ωραιότατα τραγουδάκια δημοσιεύει σ'ένα από τά τελευταία τεύχη τής «Κριτικής Έπιθεωρήσεως» του Παρισιού δ γάλλος ποιητής κ. Philippe Chabaneix υπό τόν τίτλο «Παρενθέσεις».

LA MUSE

PUBLICATION MENSUELLE · BELLES LETTRES-BEAUX

ARTS-THEATRE-CRITIQUE

8, RUE PRAXITILE 8 — ATHENES — GRECE — ABONN. ÉTRANGER FR.S. 15

ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Δάβαμε τούτο τό μήνα τά περιοδικά :

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ.—Καλλιτεχνικόν περιοδικόν έκδιδόμενον κατά μήνα έν 'Αθήναις.—Διευθυντής: Δ. Ι. Καλογερόπουλος.—Γραφεία όδός Χαριλάου Τρικούπη άριθ. 22α.—Τό τεύχος δραχ. 3.

«ΝΕΑ ΖΩΗ».—Λογοτεχνικό περιοδικό.—Τεύχος 2.—B. P. 2126 Alexandrie (Egypte).—Τιμή του τεύχους για τήν 'Ελλάδα δραχ. 10.

«Ο ΝΟΥΜΑΣ».—Λογοτεχνική Έπιθεώρηση.—Βγαίνει κάθε μήνα.—Διευθυντής Πάνος Δ. Ταγκόπουλος.—Έκδοτική εταιρεία «Τύπος», 'Αθήναι.—Τιμή τεύχους δρ. 6.

«Ο ΦΑΡΟΣ».—Δεκαήμερον φιλολογικόν περιοδικόν.—Έκδότης: Ν. Μεταξά, Μ. Κωδικός και Σια.—Γραφεία: όδός Σίντι Μιτουάλι άριθ. 30 —'Αλεξάνδρεια (Αίγυπτος).

«ΠΑΝΤΟΓΝΩΣΤΗΣ».—Έπιθεώρησης πολιτική—κοινωνιολογική—οικονομολογική—επιστημονική—νομολογική—λογοτεχνική έκδιδόμενη δισ του μηνός.—Ιδιοκτήτης και διευθυντής Γεώργιος Ν. Ίωάννου.—Γραφεία: όδός Ίπποκράτους 32, 'Αθήναι.—Τιμή έκάστου φύλλου δραχ. 3.

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ».—Μηνιαίο περιοδικό διευθυνόμενο από συντροφιά συνεργατών.—Θεσσαλονίκη—

Γραφεία: 'Οδός Έγνατίας 351—Τιμή φύλλου δραχ. 1.

«ΚΟΙΝΟΤΗΣ».—Έβδομαδιαία πολιτική έπιθεώρησης.—Διευθυντής: Ν. Μαλοσχος.—Γραφεία: Μητροπόλεως 44—'Αθήναι.—Τιμή φύλλου δραχ. 1.

«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ».—Μηνιαίον περιοδικόν.—Διευθύντρια: Ευγενία Ζωγράφου.—'Αθήναι, 'Οδός Μενάνδρου 83—Τιμή έκάστου τεύχους δραχ. 1,50.

«ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ».—Παιδικό περιοδικό.—'Ιδιοκτήτης—Διευθυντής: Άρ. Ι. Ράλλης.—'Αθήναι, 'Οδός Εδριπίδου άριθ. 6—Τιμή φύλλου δραχ. 1,20.

«LES CAHIERS DE L'OASIS», Redigés par Fernand Leprette et Maurice Rocher.—La revue paraît 8 fois par an.—Alexandrie 30, rue de Tanis, camp de César (Egypte)—Prix P. T. 5.

«L'EUROPA ORIENTALE».—Rivista mensile pubblicata a cura dell' istituto per l' Europa Orientale — Roma, Libreria di Cultura—Viale Giulio Cesare, 27 — Prezzo del fascicolo L. 3,00.

«LA REVUE CRITIQUE DES IDEES ET DES LIVRES».—Chaque mois en un volume de 64 pages in 80 demi—colombier—Directeur: Jean Rivain—Abb. étr. Frs 32.—37, Rue Bonaparte, 37, Paris VIe.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ «ΜΟΥΣΑΣ»

ΠΕΙΡΑΙΕΙΣ: 'Ηλιάδης και Σώμος (Λεωφ. Σωκράτους).
> : Χ. Παπαδάκης ('Οδός Κολοκοτρώνη).
ΣΥΡΟΣ: Φ. Καλουτάς.
ΛΑΡΙΣΣΑ: Άδελφοί Παπακωνσταντίνου.
ΧΙΟΣ: Περικλής Πατριδής ('Οδός Μητροπόλεως).
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Γ. Βαφόπουλος ('Οδός Άκριτα 3).
> : Π. Θ. Παυλίδης (Boulevard Eski Boiboda, 94—Galata).
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ: Στέφανος Πάργας (B. P. 1146).
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ: Σ. Άρβανίτης και Σια.

ΛΕΜΕΣΣΟΣ (ΚΥΠΡΟΣ): Άριστόδημος Κυριακίδης.
ΠΡΕΒΕΖΑ: Νικόλ. Τσουτσάνης.
ΠΑΤΡΑΙ: Άγγελος Φέγγος και Σια (Ερμού 56).
ΙΩΑΝΝΙΝΑ: Δημ. Σιωμόπουλος.
ΚΟΡΙΝΘΟΣ: Άναστάσιος Ι. Δόντης.
ΤΡΙΚΑΛΑ: Ν. Σωζόπουλος.
ΜΥΤΙΛΗΝΗ: Ι. Αδερινός (βιβλιοπώλης).
ΧΑΝΙΑ: Ρούσος Ι. Κτιστάκης.
ΛΑΡΝΑΞ (ΚΥΠΡΟΣ): Κυριάκος Φιλιππίδης.
ΚΕΡΚΥΡΑ: Μιλτιάδης Γώκας.

ΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΗΣ «ΜΟΥΣΑΣ»

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΜΕ 200 ΠΥΚΝΟΤΥΠΩΜΕΝΑΣ ΔΙΣΤΗΛΟΥΣ ΣΕΛΙΔΑΣ ΕΚΑΣΤΟΣ, ΠΑΝΡΕΙΣ ΕΚΛΕΚΤΗΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗΣ ΥΛΗΣ

ΠΡΟΣ ΔΡΑΧΜΑΣ 25 ΕΚΑΣΤΟΣ

ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΕΛΕΓΘΕΡΟΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΩΝ ΤΕΛΩΝ, ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΜΒΑΖΟΝΤΑ ΤΟ ΑΝΤΙΤΙΜΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΝ: ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΜΟΥΣΑ»—ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 8—ΑΘΗΝΑΣ

“ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ,,

Ἀναγνωρισθεῖσα διὰ Β. Διατάγματος τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1917

ΕΔΡΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ: ὁδὸς Ναυαρίνου 1

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΠΥΡΟΣ - ΘΑΛΑΣΣΗΣ - ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧΜΑΣ 3,000,000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧΜΑΣ 900,000

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ **ΜΑΝΟΥΣΗΣ & ΓΙΑΛΙΣΤΡΑΣ**

Ἀριθ. Τηλεφ. ἐν Πειραιεῖ 1 - 94 (ὁδὸς Ναυαρίνου 1)

» » ἐν Ἀθήναις 5 - 35 (Στοὰ Ραζῆ) ὁδὸς Σοφοκλέους

“ΒΟΤΡΥΣ,,

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ: ΕΝΑΝΤΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

**ΟΙΝΟΙ
ΣΥΜΑ**

ΛΕΥΚΟΙ — ΕΡΥΘΡΟΙ
ΓΛΥΚΕΙΣ

**ΟΙΝΟΙ
ΕΜΦΙΑΛΩΜΕΝΟΙ**

Ἐπιτραπέζιοι — Ἐπιδόρπιοι
Ὁρεκτικοὶ — Τονωτικοὶ

ΒΕΡΜΟΥΤ

(Ἐκ φυσικοῦ
μοσχάτου Οἴνου)

ΚΟΝΙΑΚ “ΒΟΤΡΥΣ,,

ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ

ΑΠΑΡΑΜΙΛΛΟΝ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΧ. 48,000,000

Ἀγοραπωλησία Συναλλάγματος ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ
Πιστώσεις ἐναντι Φορτωτικῶν
Προεξοφλήσεις καὶ Εἰσπράξεις Γραμματίων
Πιστωτικαὶ Ἐπιστολαὶ καὶ Ἐντολαὶ Πληρωμῶν
Χρηματιστικαὶ Ἐντολαὶ
Χρεώγραφα πρὸς φύλαξιν καὶ εἰσπράξεις τοκομεριδίων
Ἐνοικίσεις Χρηματοκιβωτίων
Καταθέσεις ὀψεως καὶ ἐπὶ προθεσμίᾳ
Ταμειντήριον ἐπὶ τόκῳ 4 % ἑτησίως.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Δ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ

ΟΠΑΕΜΠΟΡΟΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΙΔΡΥΘΕΝ Τῶ 1833

Ὁδὸς Ἐρμού 122 ΑΘΗΝΑΙ

Τηλ. Καταστήματος 226, Οἰκίας 239

ΠΛΟΥΣΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗ

ΟΠΛΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΩΝ ΠΑΝΤΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑ-
ΤΟΣ, ΦΥΣΙΓΓΙΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ